

**ESKİŞEHİR İLİ ODUNPAZARI İLÇESİ
YÖRÜKKIRKA CEMEVİ RİTÜELLERİ
VE MÜZİK PRATİKLERİ**

Sezen Akyüz
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Yıldırım Aktaş
Haziran, 2025
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ESKİŞEHİR İLİ ODUNPAZARI İLÇESİ YÖRÜKKIRKA
CEMEVİ RİTÜELLERİ VE MÜZİK PRATİKLERİ

Hazırlayan
Sezen AKYÜZ

Danışman
Doç. Yıldırım AKTAŞ

AFYONKARAHİSAR 2025

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Eskişehir İli Odunpazarı İlçesi Yörökkırka Cemevi Ritüelleri ve Müzik Pratikleri**” adlı çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde bilimsel etik kurallara ve atıf gösterme ilkelerine riayet ettiğimi belirterek aksi bir durumun tespiti hâlinde sorumluluğun tamamen bana ait olduğunu kabul, beyan ve taahhüt ederim.

18/06/2025

İmza

Sezen AKYÜZ

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Sezen AKYÜZ
	Numarası	210651109
	Anabilim Dalı	Müzik
	Programı	Müzik
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	Eskişehir İli Odunpazarı İlçesi Yörökkırka Cemevi Ritüelleri ve Müzik Pratikleri	
Tez Savunma Sınav Tarihi	18.06.2025	
Tez Savunma Sınav Saati	14.30	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

ESKİŞEHİR İLİ ODUNPAZARI İLÇESİ YÖRÜKKIRKA CEMEVİ RİTÜELLERİ VE MÜZİK PRATİKLERİ

Sezen AKYÜZ

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI

Haziran, 2025

Danışman: Doç. Yıldırım AKTAŞ

Evrenin oluşumundan bugüne kadar var olan müzik, insanların en güzel duygu ve düşünce aktarıcısı olmakla birlikte etkili ve en yaygın sanat dallarından biridir. Müzik bir sanat dalı olmasıyla birlikte insanlarda duygusal gelişimi de tamamlayan en büyük kültürel öğelerin başında yer alır. Tarihsel süreçte müzik, çeşitli kültürler içerisinde çok farklı ilerleyiş kaydetmiştir. Türk kültürüne ait Türk Müziği de bunların çeşitli ve karmaşık yapıda olanlarından. Geleneksel Türk Müziği başlığı altında temel iki kavram olan Türk Sanat Müziği ve Türk Halk Müziği türleri yer alır. Dini müzik çatısı altında bulunan Alevi Bektaşî Kültürüne ait alt türler ise Türk Halk Müziği başlığının altındaki Tasavvufî Halk Müziğine aittir. Alevi-Bektaşî topluluklarının ibadeti olarak bilinen Cem ibadetlerinde uygulanan hizmetler esnasında icra edilen müzik pratikleri bu kültürün olmazsa olmaz yapı taşlarından biridir. Alevi-Bektaşî inancına mensup toplulukların Cem ibadetleri sırasında icra edilen, Nefes, Duvaz-ı İmam, Mersiye, Semah, Mihraçlama, Gülbang, Nevruziye gibi deyişler her ne kadar müzikal yönleriyle ön planda görünüyorsa da aslında her biri dini birer ritüeldir. Bu tezde tasavvufî bir ifadesi olan, Alevi Cem'lerindeki Cem ritüelleri ve müzik pratikleri ele alınırken, çalışmanın evrenini Eskişehir İli Odunpazarı İlçesi Yörükkırka köyü Alevi-Bektaşî Cem Ritüelleri ve müzik pratikleri oluşturmuş, örneklemi Yörükkırka Cemevi Pir Ahmet Ocağı – İrşat/Sohbet Cemi ile sınırlandırılarak incelemeler ve değerlendirmeler yapılmıştır. Tezde, alan araştırması, gözlem, görüşme yöntemleri kullanılmış, Cem ritüeli sırasında görsel ve işitsel kayıtlar alınmıştır. Doğal ortamda yapılan bu araştırma eğitim niteliğinde yapılan bir Cem ibadeti olmakla birlikte, aynı zamanda yörede bulunan diğer ocaklara bağlı Dedelerin de katılımı ile kapsamlı bir Cem ibadeti olmuştur. Alan yazın gözlemi ve Alanda görüşme ile yapılan araştırmaya ve edinilen bilgiye göre bu çalışma konuyla ilgili yapılan ilk çalışma olmuştur. Sonuç olarak yapılan bu araştırma neticesinde, Anadolu Coğrafyası ve kültürü içerisinde yer alan, Alevi-Bektaşî inancının geçmişten günümüze kadar nasıl geldiği, tarihsel süreç içerisinde Eskişehir İli Odunpazarı İlçesi Yörükkırka köyünde yaşamakta olan ve çeşitli nedenlerden ötürü bu köye göç eden toplulukların Alevi-Bektaşî inancına ve müzik pratiklerine sağladığı katkıları ortaya konmuştur.

Anahtar kelimeler: Eskişehir, Yörükkırka, Cem, Ritüel, Müzik, Pratik.

ABSTRACT

ESKİŞEHİR PROVINCE ODUNPAZARI DISTRICT YÖRÜKKIRKA CEMEVI RITUALS AND MUSIC PRACTICES

Sezen AKYÜZ

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF MUSIC**

June, 2025

Adviser: Assoc. Yıldırım AKTAŞ

Music, which has existed from the formation of the universe to the present day, is one of the most effective and widespread forms of art, conveying human emotions and thoughts in the most beautiful way. As a branch of art, music is one of the major cultural elements that not only completes emotional development in humans but also plays a significant role in culture. Historically, music has developed in diverse ways within different cultures. Turkish Music, which belongs to Turkish culture, is among the most varied and complex of these. Under the title of Turkish Music, there are two main branches: Turkish Classical Music and Turkish Folk Music. The sub-genres belonging to the Alevi-Bektashi culture within the religious music category fall under the title of Sufi Folk Music within Turkish Folk Music. Musical practices performed during religious services known as Cem rituals among Alevi-Bektashi communities constitute one of the essential pillars of this culture. The musical elements performed during these rituals, such as Nefes, Duvaz-ı Imam, Mersiye, Semah, Mihraçlama, Gülbang, and Nevruziye, although musically rich, are essentially religious rituals. The aim of this study is to exemplify musical practices in Alevi Cems, focusing on the Yörükırka village Cemevi located in the Odunpazarı district of Eskişehir province. Accordingly, the research question was defined as “What is the role of music in the Cem rituals – İcra/Sohbet Cem and Ayin-i Cem – performed in the Cemevi?” Using field research and a qualitative research model, the study identified rituals accompanied by music based on the statements of ritual participants. As a result, this research has revealed how the Alevi-Bektashi belief system, which has existed within the Anatolian geography and culture, has evolved from past to present, and the contributions made to the Alevi-Bektashi faith and musical practices by the communities living in or having migrated to Yörükırka village of Odunpazarı district, Eskişehir, due to various reasons.

Keywords: Yörükırka region, Cem, Ritual, Music, Practical, Eskişehir.

ÖN SÖZ

Bu çalışma, Eskişehir İli Odunpazarı İlçesi Yörökkırka Köyü/Mahallesi'nde bulunan Yörökkırka Cemevi'ndeki Cem ritüelleri içerisinde bulunan öğelerin müziğe ve kültüre fayda sağlayacağı düşünülerek, ayrıca yörenin daha önceden incelenmemiş olması sebebiyle yapılmıştır. Bu araştırma, müzik alanı (derleme) araştırması bağlamındaki yapılan ilk çalışma olacağından ve Türk kültürü ve kültürel aktarım sürekliliği açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Eğitim aldığım süre zarfında her zaman yanımda olan, desteklerini esirgemeyen, gerek bilgi birikimini gerek tecrübelerini bir an bile paylaşmaktan çekinmeyen kıymetli hocalarım, danışman hocam Sayın Doç. Yıldırım Aktaş'a, kıymetli hocam Sayın Prof. Dr. Mustafa Öner Uzun'a ve müzik öğretmeni eşim Taylan Akyüz'e, sevgili aileme, tez yazım aşamasında emeklerini benden esirgemeyen T.C. Kültür Bakanlığı Saz Sanatçısı değerli abim Sayın Candeniz Eroğlu'na, müzik öğretmeni kıymetli hocam Sayın Ferdi Cansız'a, Eskişehir 1 No'lu Açık Ceza İnfaz Kurumu'nda görev yapan kıymetli kurum öğretmeni Sayın Onur Bayram Çamlıbel'e, Eskişehir Denetimli Serbestlik Müdürlüğü Uzman Öğretmeni kıymetli hocam Sayın Özgür Karakuş'a saygı ve sevgilerimle teşekkür ederim.

Sezen AKYÜZ
2025, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI.....	ii
ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1. ALEVİ VE ALEVİLİK KAVRAMLARI.....	5
2. ALEVİ – BEKTAŞİ İNANCI DÜŞÜNCE SİSTEMİ İÇERİSİNDE YER ALAN TEMEL KAVRAMLAR.....	5
2.1. ENE’L HAKK	6
2.2. HAK MUHAMMED ALİ	6
2.3. VAHDET-İ VÜCUD	6
2.4. TANRI-İNSAN-DOĞA	6
3. ALEVİ-BEKTAŞİ İNANCINDA SÖZLÜ UNSURLAR	7
4. CEM RİTÜELLERİ.....	7
4.1. KIRKLAR CEMİ	8
4.2. YOL BİR SÜREK BİNBİR	8
4.3. CEM RİTÜELLERİNDEKİ HİZMETLER	8
4.3.1. Dede	8
4.3.2. Rehber	8
4.3.3. Zakir	8
4.3.4. Haberci	9
4.3.5. İznikçi	9
4.3.6. Farraş.....	9
4.3.7. Çerağcı.....	9
4.3.8. Sakka	9
4.3.9. Lokmacı	9
4.3.10. Semahcı.....	9
4.3.11. Bekçi.....	9
4.3.12. Gözcü	9
4.4. ALEVİ-BEKTAŞİ KÜLTÜRÜNDEKİ CEM TÜRLERİ	10
4.4.1. Muhabbet Cemi	10
4.4.2. Abdal Musa Cemi	10
4.4.3. İkrar Verme Cemi.....	10
4.4.4. Dar’dan İndirme Cemi.....	10
4.4.5. Görgü Cemi	10
4.4.6. 48 Perşembe Cemi	11
4.4.7. Muharrem Cemi	11
4.4.8. Mushaiplik Cemi	11
5. CEMDE MÜZİK PRATİKLERİ	11

5.1. NEFES (DEYİŞ)	12
5.2. DUVAZ-I İMAM.....	12
5.3. SEMAH	13
5.4. MERSİYE.....	13
5.5. MİRACLAMA	13
5.6. TEVHİD	13
5.7. GÜLBANG-GÜLBENK (DUA).....	14
5.8. NEVRUZİYE	14
6. CEM RİTÜELLERİNDE DEDE REHBER VE ZAKİR.....	14
6.1. MÜRŞİT-DEDE	14
6.2. REHBER	15
6.3. ZAKİR.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

ESKİŞEHİR İLİ ODUNPAZARI İLÇESİ YÖRÜKKIRKA CEMEVİ RİTÜELLERİ VE MÜZİK PRATİKLERİ (BULGULAR)

1. ESKİŞEHİR İLİ ODUNPAZARI İLÇESİ YÖRÜKKIRKA KÖYÜ	16
1.1. ESKİŞEHİR YÖRESİNİN COĞRAFİ YAPISI	16
1.2. TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE ESKİŞEHİR.....	16
1.3. ESKİŞEHİR ODUNPAZARI YÖRÜKKIRKA KÖYÜ/MAHALLESİ.....	17
1.4. ESKİŞEHİR YÖRESİNDEKİ ALEVİ YERLEŞKELERİ	17
1.4.1. Karatepe	17
1.4.2. Sarıkavak.....	17
1.4.3. Gökçeoğlu.....	18
1.4.4. Yayıklı (Koşmat)	18
1.4.5. Topkaya	18
1.4.6. Kaymazayla.....	18
1.4.7. Yeşilyurt.....	19
1.4.8. Doğançayır	19
1.4.9. Büyükdere	19
1.4.10. Yahnıkan.....	19
1.4.11. Harmandalı	19
1.4.12. Sarı Sungur	20
1.4.13. Gülpınar (Mamuca).....	20
1.4.14. Arslanbeyli.....	20
1.4.15. Üçsaray	20
1.4.16. Akin.....	20
1.4.17. Yarbasan	21
1.4.18. Erikli.....	21
1.4.19. İkizoluk.....	21
1.4.20. Çürüttüm.....	21
1.4.21. Salihler.....	21
1.4.22. Büyükyayla.....	21
1.4.23. Karacalık	21
1.4.24. Musalar.....	21
1.4.25. Avdan	22
1.4.26. Ayvacık.....	22
1.4.27. Kayacık.....	22
1.4.28. Aşağı Ilıca	22

1.4.29. Akçakaya	22
1.4.30. Yörökkırka	22
1.4.31. Yeni Sofça	22
1.4.32. Kargın	23
1.4.33. Yukarı Çağlan	23
1.4.34. Aşağı Çağlan	23
1.4.35. Kayapınar	23
1.4.36. Yukarı Kartal	23
1.4.37. Gündüzler	23
1.4.38. Beyköy (Örencik Mahallesi)	23
1.4.39. Kavacık	24
2. ALAN BETİMLEMELERİ	24
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	42
KAYNAKÇA	44
EKLER DİZİNİ	46

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz.: Bakınız

Hız.: Hazreti

S.A.V.: Sallallahu Aleyhi Vessellem

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

THM.: Türk Halk Müziği

Vb.: Ve benzeri

GİRİŞ

Müzik, dünyanın varoluşundan günümüze kadar gelen, insanoğlunun duygu aktarımına aracı olan önemli kültürel öğedir. Müzik, toplumların kendi kültürlerinde farklı yapılarda bulunmuş olmasına rağmen genel anlamda ele alındığında ifade ettiği hisler ve duygusal çağrışımlar çok da farklılık göstermemektedir. “Önce söz vardı” kabulünden yola çıkıldığında; geleneksel toplumlarda sözlü gelenekler, bir toplumun kültürel kimliğinin oluşmasında rol oynayan başlıca unsurlar olarak sosyal bilimlerin pek çok alanına günümüzde kaynaklık etmektedirler (Uzun, Şahin,2021:137). Türk kültüründe, Anadolu’nun varoluşundan itibaren ortaya çıkmış birçok eser, Anadolu’daki yaşanmışlıkların bir yansımasıdır. Türk Halk Müziğinin temel kaynağı insanların gerçek yaştantısıdır. Şöyle ki; Türkülerde sözel yapılara bakıldığında anlatılmak istenen Anadolu coğrafyasında gündelik hayatın ta kendisidir. Ölüm, doğum, gurbet, sıla hasreti, aşk, kahramanlık öyküleri, destanlar, savaşlar vb. konular ele alınmıştır. Türküler dinlenildiğinde, sevinç, yas, hüzn, sevd, neşe, yiğitlik, coşku ve tasavvuf gibi birçok duygu ile karşılaşılması mümkündür. Anadolu coğrafyasındaki kültürel çeşitlilik, her bir yerleşim biriminin kendine has yerel kültürünün bir göstergesidir.

Türk Halk Müziği’nin bir alt türü olan Tasavvufi Halk Müziği de bu kültürel çeşitlilik içerisinde bulunan Alevi-Bektaşî kültürünün yansımalarından biridir. Tasavvufi Halk Müziği başlığı altında yer alan ve Alevi-Bektaşî kültüründe ibadet işlevi gören Cem ritüelleri içerisinde kullanılan müzik pratiklerinden oluşur. “Cem” kelimesi Farsça ’da toplanmak-bir araya gelmek anlamına gelir. Yerel çeşitlilik gösterse de Alevi müzik kültüründe cemlerin odak noktasını; ibadet ve bu ibadetin içerisinde yer alan sözlü ezgilerin bağlama adı verilen çalgıyla seslendirilmesi oluşturur. Alevi-Bektaşî kültürünü ve bu kültüre mensup topluluklar ele alındığında bağlama ve söz vaz geçilmez unsurlardır. Hatta, bu topluluklarda bağlama o kadar kutsaldır ki, bu çalgıya “Telli Kur-an” ismi atfedilir. Çok sayıda müzikal ögesi olmasına rağmen, adlandırılmasını sözel yapılardan alan Alevi-Bektaşî kültürünün genel bağlamdaki bu müzik türüne deyiş ya da nefes adları verilir. Anadolu coğrafyasının birçok bölgesinde yaşamlarını sürdüren bu kültüre mensup toplulukların Cem ritüelleri esnasında icra ettikleri ezgisel, sözel ve dans eşliğinde gerçekleştirilen tüm ritüeller ve pratikler aslında bir ibadetin önemli parçalarıdır. Bu çalışma; Eskişehir Odunpazarı Yörükçürka Cem evinde, “Pir Ahmet Dede Ocağına” bağlı olarak gerçekleştirilen “Birlik Cemi” ve müzik pratiklerinin, görsel işitsel olarak kayıt altına alınarak, elde edilen verilerin betimlenmesi yoluyla bir sonuca ulaştırılmasını ve

ortaya çıkan bu sonuçların ilişki arayıcı bir yaklaşımla ortaya konulmasını içermektedir. Yapılan bu çalışmanın; yöreye ve sonrasında alan ile ilgili yapılacak olan araştırmalara kaynaklık etmesi amaçlanmıştır. Araştırmada; alan araştırması, katılımlı gözlem, görüşme ve betimleme yöntemleri kullanılmıştır. Cemler Alevi-Bektaşî kültürünün var oluşundan bugüne “Kırklar Cemi’nin“ bir tekrarı olarak nitelendirilir. Cem ibadeti içerisinde on iki hizmet bulunmaktadır. Bu hizmeti sembolize eden kişiler, Dede, Gözcü, Bekçi, Rehber, Zakir-Aşık, Çerağcı-Delilci, Ferraş, Lokmacı, Semahçı, Sakka-İbrikçi, Haberci, İznikçi olarak nitelendirilmektedir. İrşat Cemleri eğitim niteliğinde olup, birlik ve beraberliği sağlamak amacıyla yapılır. Cem ritüellerinde müzik pratikleri bağlamında Zakir, bağlama çalarak kendi nefeslerinin yanı sıra “Ulu Ozanlar” olarak adlandırılan ozanların da eserlerini icra eder. Zakir Nefes, Duvaz-ı İmam, Mersiye, Tevhid, Semah, Miraçlama, gibi Tasavvufî Halk Müziği Eserlerini Cem ritüelleri sırasında icra eder. Alevi-Bektaşî inancında ulu ozanlar olarak bilinen Şah Hatayi, Fuzulî Yemini, Seyyid Nesimi, Kul Himmet, Genç Abdal, Pir Sultan Abdal, Virani’ den nefesler de hemen hemen her yörede seslendirilir. Eskişehir Odunpazarı’na bağlı Yörökkırka Cemevinde icra edilen müzik pratikleri incelendiğinde Kütahya ve Afyonkarahisar gibi yakın yörelerde yapılan Cem’lerde de hemen hemen aynı nefeslerin icra edildiği gözlemlenmiştir. Doğal ortamında yapılan bu alan çalışması kayıt altına alınarak ilk kez nota metinlerine aktarılmıştır.

Araştırmanın Problemi

“Eskişehir İli Odunpazarı İlçesi Yörökkırka Köyü Cemevi Alevi topluluğunun Cem ibadetlerinde yer alan ritüeller ve müzik pratikleri nelerdir ve hangi işlevleri yerine getirmektedir” Sorusu araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır. Ayrıca Eskişehir Yörökkırka’da yaşayan Alevi- Bektaşî inancına mensup toplulukların ibadetleri olan Cem ritüelleri uygulamaları esnasında icra edilen müzikal öğelerin diğer yörelerde de icra edilip edilmediğinin tespiti bir diğer problem cümlesidir.

Alt Problemler

1. Yörökkırka Alevileri Cem Ritüeli uygulamaları nasıl gerçekleştirilmektedir?
2. Cem ritüelleri sırasında hangi eserler icra edilmektedir?
3. İcra edilen eserler kime aittir?

4. Eskişehir Yörük kırka'da yaşayan Alevi- Bektaşî inancına mensup toplulukların ibadetleri olan Cem ritüelleri ve bu ritüellerin uygulamaları esnasında icra edilen müzik pratiklerinin diğer cemlerle benzerlik ve farklılıkları nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Eskişehir yöresinde bulunan Yörük kırka Cem Ritüel ve Müzik Pratiklerinin sistematik bir şekilde derlenip, elde edilen verilerin doğru yöntemlerle çözümlenip betimlenerek bir kaynak haline dönüştürülmesi yoluyla alana katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma; Anadolu Coğrafyası'nda Aleviliğin, Türkiye'deki mozaik yapının ortaya konulmasına örnek olmakla birlikte, Anadolu Coğrafyasındaki Aleviliğin doğal yapısının farklı farklı yörelerde yaşanan haliyle tanıtılması ve Eskişehir Yörük kırka yöresinde Alevi Bektaşî kültürünün nasıl uygulandığının ortaya konulması bakımından önemlidir.

Araştırmanın Modeli

Araştırmalarda model, bir konuyu açıklığa kavuşturmak adına kullanılan ilgili alanı temsil eden konunun özüdür.

Karasar'a göre model araştırmanın yalnızca önemli görülen hususlarını dikkate alarak gereksiz ayrıntılara girilmeden, konunun sadece amacına uygun bir biçimde özetlenmesidir. (Karasar, 2009).

Bu kapsamda çalışma, tarama modeli kullanılarak yapılmıştır.

Araştırmanın Veri Toplama Yöntemleri

Veri toplama, yapılacak araştırmalarda hedeflenen değişkenler üzerinde bilgi toplama ve ölçme işlemidir. Bilimsel araştırmalarda hedeflenen olgu araştırmanın hedefine yönelik olmasıdır.

Bu araştırmada alan araştırması ile birlikte gözlem ve görüşme teknikleri de kullanılmıştır. Betimleme yöntemi ile elde edilen veriler sonuçlandırılarak yorumlanmıştır.

Alan araştırması sırasında kullanılan belli başlı teknikler şunlardır;

Görüşme, gözlem ve anket tekniği.

A) Görüşme Tekniği:

Görüşme tekniği kendi içerisinde üç başlığa ayrılır.

a) Nicel Görüşme (Yapılandırılmış): Nicel görüşmede, görüşme için form kullanılır. Görüşülecek kişilere daha önceden hazırlanmış sorular, bu forma yazılır. Görüşme esnasında alınan cevaplar ya daha önceden hazırlanmış cevap seçenekleri ile işaretlenir ya da verilen cevaplar için notlar alınıp daha sonrasında sayısal olarak değerlendirilir.

b) Nitel Görüşme (Yapılandırılmamış): Nitel görüşmenin amacı ele alınan konunun kapsamlı bir biçimde ortaya konmasıdır. Araştırma konusu ile ilgili uzman kişi ve ya kişilere daha önceden hazırlanmamış herhangi yazılı bir form sorusu içermeyen sorular ile yapılan görüşme yöntemidir. Genelde elde edilen sonuçlar araştırmacı tarafından yorumlanır.

c) Yarı Yapılandırılmış Görüşme: “Görüşmenin önceden hazırlanmış olması yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmacıya sistematik ve karşılaştırmalı bilirliliği açısından bilgi sunmasını sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2004: 283).“

B) Gözlem Tekniği: “Gözlem tekniğini iki başlık altında toplayabiliriz. Bunlardan birisi, günlük yaşamımızda belli bir bilimsel amaç taşımayan günlük yaşamımızda sıkça yaptığımız “anektodik gözlemdir. Diğeri ise, bilimsel bir amaç güderek yapılan sistematik gözlemdir. Araştırmamızda, sistematik gözlem kullanılmıştır. (Şahin, 2020: 15-16)”

C) Anket Tekniği: Belirli bir kişiye, kişilere ya da gruba bir konu ile ilgili düşünce ve bilgilerini öğrenmek amacıyla daha önceden hazırlanmış soruları içeren bir veri toplama yöntemidir. Veri toplama yöntemleri arasında en çok kullanılan yöntemlerden biridir. Anket evrakları anketörler tarafından uygulanır, kaynak kişilerce cevaplanır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1. ALEVİ VE ALEVİLİK KAVRAMLARI

Araştırmanın temelini oluşturan Alevi kelimesi Ali'nin soyundan gelen Ali'den olanlar anlamına gelmektedir. Arapça kökenli bir kelime olan Alevi için Algül şu ifadeleri kullanmıştır:

Alevilik; genel bağlamda “Ali'nin yolundan gidenler, ona sevgi duyanlar” için kullanılan bir isimdir (Algül, 1996: 17). Alevi kavramı farklı kültürlerde farklı anlamlar içermektedir. İran' a bakıldığında Ali'nin soyundan gelen, o soyu devam ettiren anlamı taşırken Türkiye' de bu kavram Hz. Ali'yi seven, sayan, yolundan giden kişi ve kişiler olarak tanımlanmıştır. İslamiyet, çatısı altında Hz. Ali 'yi en üst sahabe saymıştır. Aleviliğin ortaya çıkış sebebi hilafet ile ilgili anlaşmazlıklardır.

Alevilik inancının ortaya çıkışı Hz. Muhammed (S.A.V.) 'in ölümü ve akabinde yaşanan halifelik seçimidir. (Yaman, 2011)

Hz. Osman 'ın öldürülmesiyle birlikte son hadde gelen bu anlaşmazlıklar sırasında Hz. Alin'in yanında duranlar Şiatü Ali yani Alevi (Aleviyye) olarak isimlendirilmiştir. Alevilik ile ilgili, Ali'nin izinden gitmek tanımlaması farklı düşüncelere sebebiyet verse de, Aleviliğin temelinde sırasal olarak, Allah varlığı birliği ön planda tutularak, Hz. Muhammed ve Hz. Ali gelmektedir. Hz. Ali'yi benimseyenler ve O'nun yolundan gidenlerin on iki dilimli taç giyip, kırmızı sarık sarmış taktıkları için Alevi inancına mensup kişilere Kızılbaş denildiği de bilinmektedir. Kızılbaş, özellikle Erdebil Tekkesi'nin şeyhi ve Safevi Devletinin kurucusu Şah İsmail'in (Hatayi “25 Receb 892 / 17 Temmuz 1487) yanında bulunan Anadolu Alevileri'ne Sünniler'in verdiği isimdir. Anadolu coğrafyasında 800 yıldan fazla bir geçmişi olan bu inançsal yapı, maddi hayattan uzak, benlikten uzak, sevgiyi, hoşgörüyü temel alan mistik bir düşünce yapısıdır.

2. ALEVİ – BEKTAŞİ İNANCI DÜŞÜNCE SİSTEMİ İÇERİSİNDE YER ALAN TEMEL KAVRAMLAR

Alevi-Bektaşî inancı ve bu inancı ve bu inanca mensup topluluklar araştırıldığında gerek düşünce sistemi gerek yaşayış biçimleri bağlamında belli başlı kavramsal bulgular elde edilmiştir. Bu mistik düşünce sistemi içerisinde sevgiyi, doğayı, insan sevgisini, Allah'a olan sevgiyi bulmak ve evrende her şeyin sınırsız bir döngü içerisinde olduğu

anlatımı yapılmıştır. Alevi inancı ile ilgili düşünce sistemi bağlamında aşağıda bulunan açıklamalara ulaşılmıştır:

2.1. ENE'L HAKK

Arapça kökenli olan bu terim “Ben hakkım – Hak’tan gayrı değilim” anlamını taşımaktadır. Allah’ın diğer isimlerinden birisi olan Hak kelimesini kapsayan bu terim “Ben Allahım” anlamına asla gelmez. Burada ifade edilmeye çalışılan olgunun aslında insanın varlığının tanrının varlığına işaret eden büyük bir kanıt olduğudur. Yaratılanın, yaratana bağlılığı ve aynı zamanda tanrıdan bir parça olduğunu ifade eder. Diğer bir tanımla insanoğlunun, tanrının yeryüzünde vücut bulmuş hali olarak nitelendirilebilir.

2.2. HAK MUHAMMED ALİ

Anadolu Alevi-Bektaşî inancına ait bir üçlemedir. Hristiyan toplumlarda Teslis itikadına benzer. Allah-Muhammed-Ali inancıdır. Hristiyanlık inancında hepsi aynı olguyu ifade ederken Alevilikte bu durum söz konusu değildir. Alevi-Bektaşî inancı içerisinde Hak-Muhammed-Ali bir sıralamayı işaret eder. Allah’ın en büyük olduğunu Hz. Muhammed’in ondan sonra geldiğini ve devamında ise Hz. Ali’nin bulunduğunu ifade eder.

2.3. VAHDET-İ VÜCUD

Arapça’ dan alınmış bu terim birlik (vahded) ve oluşum (vücut) demektir. Kelimeler yan yana getirildiğinde birliğin oluşumu anlamına gelmektedir. Tasavvufi düşüncede ve Alevi-Bektaşî inancı içerisinde bu terim yaratılanla yaratanın tek olduğunu ve aynı zamanda bir olduğunu savunan bir görüştür. Hakk ile Hakk olma, Hakk’ tan sıfat almanın temsildir. Evrende bulunan her canlının ve her nesnede Hakk’ın sıfatının olduğunu savunan bir düşüncedir.

2.4. TANRI-İNSAN-DOĞA

Alevi-Bektaşî inancına ait bir diğer üçleme de tanrı-insan-doğadır. İnançsal ve yaşantı olarak ele alındığında, Birdoğan’a göre:

Alevilik, bazı kaynaklarda bir “doğa dini” olarak ifade edilir. Aynı zamanda bu inanca mensup kişilerce, tabiatın ve çevrenin kutsal olarak adandığı bir inanç biçimi olarak savunulur (Birdoğan, 1998). Bu görüşe göre, doğayı ve insanı yaradan tanrıdır dolayısıyla insan da doğa da tanrının bir parçasıdır. Doğanın ve insanın temelinde Tanrı olduğu düşünüldüğünde Tanrı’yı ve Tanrı’nın yarattığı her şeyi sevmek ve incitecek

davranışlardan kaçınılmasını savunan bir düşüncedir. Bu bağlamda Alevi inancı ve bu inanç mensuplarına göre doğada var olan her canlı, mutlaka yaratıcının ruhundan bir zerre taşımaktadır ve yine aynı sebeple saygı gösterilmesi gerekmektedir. Alevilikte hayvan, böcek, bitki, insan ayırt edilmeksizin her canlıya “cân” adı verilir. Ve bu canlılara yaratanın ruhundan ötürü kutsiyet atfedilir (Bulut: 2015).

3. ALEVİ-BEKTAŞİ İNANCINDA SÖZLÜ UNSURLAR

Edebiyat tarihçilerinin tahminleri ve görüşleri üzerine 15. yy.’ dan önce âşıklık geleneği ve âşık edebiyatının olmadığı bilinmektedir. Asırlar öncesinde sadece sözel unsurlar ile ortaya çıkan âşıklık geleneği, Türklerin İslamiyet’ i kabulünden sonra ve müziğinde sürece eşlik etmesi ile nesilden nesle aktarılabacak bir kültür mirası oluşmuştur. Alevi-Bektaşî inancında kültür ve sanata verilen önem zamanla zengin bir müzikal değeri ve hazineyi de ortaya koymuştur.

4. CEM RİTÜELLERİ

Alevi-Bektaşî inancına mensup kişilerin ibadeti olan “Cem” kelime anlamı ile bir araya gelme, birlik olmak demektir. Cem Ritüeli bazı kaynaklarda farklı isimlerle de adlandırılır. “Cem Ayini, Cem Töreni, Ayn-i Cem, Ayn’ül Cem, Ayin-Cem, Ayin-i Cem” (Özdemir, 2016,). Bu ibadetin yapıldığı yere ise “Cemevi” denir. Cem ritüeli, bir ibadet olmasıyla birlikte, bir anlamda da ölmeden önce bir helalleşmeyi aynı zamanda birliği beraberliği temsil eder. İnsanlar doğar, büyür ve ölürlür. İnsanoğlunun ölmeden önce ölmesini, hesaplarını mahşer gününden önce vermesini, helallik alınacaksa alınmasını verilecekse de verilmesini, Hak karşısına çıkıldığında alını açık yüzü ak insanlar olmayı ve Hak’ kın sizden razı olması için önce kullarının sizden razı olması gerektiğini içeren bir ibadet şeklidir. (Yaman, 1994). Yaman’ın vermiş olduğu bilgilerden de anlaşılacağı üzere Alevi-Bektaşî inancı sevgiyi, hoşgörüyü, ibadeti, temiz ahlak sahibi olmayı hedefleyen bir inanış biçimidir. Cemevi bir ibadethane olduğu kadar, günümüze kadar olan tarihsel süreçte sadece ibadet amaçlı kullanılmamıştır. “Toplumsal ve bireysel sorunlarının çözüme kavuşturulduğu bir meclistir, bir mahkemedir. Cem evleri yerine göre; bazen sohbet ve muhabbet yeri olmuş, bazen eğitim-öğretim yuvası olmuş, bazen yoksullara aşevi olmuş, bazen dostluk, kardeşlik, birlik, dirlik evi olmuş ve olmaya da devam edecektir” (Dedekargınoğlu,2011:387). Cemevlerinin diğer bir işlevi de anmaların yapıldığı, cenaze törenlerinin yapıldığı bir yerdir.

Bilinen cem ritüelleri aşağıdaki gibidir:

4.1. KIRKLAR CEMİ

Hız. Muhammed' in, Nübüvettin 11. Yılı, miladi takvimin 621 yılında, Recep ayının 27. gecesi, Allah Resulü' nün (s.a.s.)bir gece vakti Hicr ve Hatim denilen yerden Mescid-i Aksa' ya götürölmesine “isra”, buradan da özel bir vasıtayla Allah katına yükseltilmesine “miraç” denir. Hız. Muhammed' in Miraçtan sonra dönerken Kırklar Meclisi' ne gittiğı ve Alevi-Bektaşî inancına ait ilk Cem'in burada yapıldığı bilgisi öne sürölmektedir. İlk olma niteliğı sebebiyle Alevi-Bektaşî inancı adına büyük önem taşıyan Kırklar Cemi, o anın yeniden anılması ve tasavvufi olarak tekrarlanması simgeler.

4.2. YOL BİR SÜREK BİNBİR

Alevi-Bektaşî inancında Hakka ulaşmak devriyeyi (döngü) tamamlayıp insanı kâmil olma yolunu ifade eder. Yolun tek olduğunu belirtir, sürekle ile anlatılmak istenen ise o yolun uygulamalarında bulunan sıralamaların ve şeklinde bazı farklılıklar olacağını anlatır. (Dedekargınoğlu, 2011). Aynı zamanda bu kuram Alevi-Bektaşî inancına mensup topluluklarda farklı etnik kimliğı olanları, sosyal statüleri sebebiyle insanları ayırmaktan ziyade, tam aksine farklı kültürel ve inançsal kimliklere sahip olan toplulukları da benimsemeyi, anlamayı hedefleyen bir düşüncedir.

4.3. CEM RİTÜELLERİNDEKİ HİZMETLER

Cem Ritüelleri esnasında on iki hizmet görevi bulunmaktadır. Bu hizmetler sırasıyla:

4.3.1. Dede

Cem'i yöneten kişiye denir. Dede Cemevi'nde posta oturan, Cem'in işleyişi ve ilerleyişi ile ilgilenen kişidir.

4.3.2. Rehber

Cem'i yöneten dedeye ve Cem'e katılanlara yardımcı olan kişidir.

4.3.3. Zakir

Cem esnasında icra edilen eserleri çalan ve okuyan kişidir. Dede'nin verdiği yolu izler ve eser icralarını ona göre takip eder. Bazı yörelerde Zâkir olarak adlandırılırken bazı yörelerde “âşık” da denir.

4.3.4. Haberci

Cem olacağı zamanı, bulunduğu yöre halkına haber vermekle yükümlü olan kişidir.

4.3.5. İznikçi

Cem öncesi Cemevi'nin temizliğinden sorumlu olan kişidir.

4.3.6. Farraş

Süpürge hizmeti olarak da adlandırılır. Rehber görevini yapan kişiye yardımcı olur.

4.3.7. Çerağcı

Cem ritüeli esnasında Çerağı (mum) yakarak, nur olduğu ve yola ışık tuttuğu söylenilen, Cemevi'nin aydınlatılması ile ilgilenen kişidir.

4.3.8. Sakka

Sakka hizmeti İmam Hüseyin'in Kerbela olayında susuz bırakılmasını ve öldürülmesini temsil eder. Bu hizmeti yapana ibrikdar denir ve Cem esnasında suyu dağıtan kişidir.

4.3.9. Lokmacı

Adak ve ya lokma hizmeti olarak bilinir. Kurban hazırlama, paylama, pişirme ve yemek işlerini yürütmekle sorumlu olan kişidir.

4.3.10. Semahcı

Zakir'in icra ettiği Tasavvufi Halk Müziğinin alt başlığı olan semah esnasında Cem' de semah dönen kişilerdir.

4.3.11. Bekçi

Cem'in ve Cem'de bulunanların güvenliğini sağlar.

Cem ibadetleri yıl içerisinde, işlevsel amacı ve küçük yöresel farklılıklarla beraber rutin olarak yapılmaktadır.

4.3.12. Gözcü

Cem İbadeti sırasında sükûneti sağlamak ve Cem'de bulunan hizmetlere yardımcı olan kişidir. Belli başlı Cem İbadetleri aşağıda işlevleriyle birlikte açıklanmıştır:

4.4. ALEVİ-BEKTAŞİ KÜLTÜRÜNDEKİ CEM TÜRLERİ

4.4.1. Muhabbet Cemi

Koldan Kopma Cemi olarak bilinen bu Cem bir ibadet olmakla birlikte eğitim niteliği taşıyan, inanca mensup gençleri yol ile ilgili bilgilendirir.

4.4.2. Abdal Musa Cemi

Genellikle yılın kış aylarına denk gelen bu ibadet, yılda bir kez yapılır ve herkesin katılması mümkündür. Cem’de kurban kesilir. Kesilen bu kurban Abdal Musa’ya adanır. Bu cemin bir diğer özelliği de paylaşımı ön planda tutan ve paylaşımın değerini anlatan nitelikte olmasıdır.

4.4.3. İkrar Verme Cemi

İkrar, açıklamak, bir şeyi gizlemeden saklamadan söylemek ve bildirmek anlamına gelir. İkrar Cemlerinde Alevilik yoluna katılacak kişilerin, bu yolun kurallarını bilmeleri, bu kurallara uymaları, yoldan çıkacak hiçbir eylemde bulunmayacaklarına ve Alevilik yolunu layıkıyla sürdüreceklerine dair söz verdikleri bir Cemdir. İkrar veren kişi ikrar verdiği an “talip” sıfatıyla anılır.

4.4.4. Dar’dan İndirme Cemi

Rızalık Cemi olarak bilinen bu Cem’de inanca mensup vefat eden kişilerin, sağken birlik beraberlik içinde olduğu kişiler tarafından Hakk’a uğurlanmasını ifade eder. Bir yandan alacak-verecek varsa onlar halledilirken diğer yandan helallik ve rızalık istenir.

4.4.5. Görgü Cemi

Genellikle yılın kış aylarına denk gelen bu ibadet yılda bir kez yapılır. Mushaip olmuş yani kendilerini Alevilik yolunda kardeş ilan etmiş ve bu yolda herkesten daha çok kurallara uyması gereken kişilerin Cem topluluğu önünde yapılan bir sorgu niteliğindedir. Bu ibadetin amacı toplumun dirlik birlik ve düzenini sağlamaktır. Kişinin inançsal bağlamda herhangi bir probleminin olup olmasının Dede tarafından bilinmesi önemli değildir. Görgüsü görülen kişiye “Seni senden soruyorum” sorusu sorulur ve bu soruya mutlak suretle doğru cevap verilir. Var ise bir yanlış ya da kusuru önce af diler ve kesilen cezaya razı gelir.

4.4.6. 48 Perşembe Cemi

Her hafta yapılan ibadettir. Perşembe'yi Cuma'ya bağlayan gece yapılır. İmam Cafer-i Sadık "her Alevi'nin yapması gereken bir ibadettir" buyurmuştur. Bir diğer adı da "48 Perşembe Orucu"dur.

4.4.7. Muharrem Cemi

Muharrem orucu olarak bilinen ve Muharrem Ayı'nda tutulan oruçlara müteakip bir ibadettir. Muharrem ayında Alevi inancına mensup kişilerin, Muharrem Ayı'nın ilk on iki günü tutulan oruç akabinde 12. gün akşam bu ibadet yapılır. Kerbela 'da Hz. Hüseyin' in ölümünü anma, ruhsal ve bedensel olarak aynı hisleri tatma ve nefesine hâkim olmayı ifade eder.

4.4.8. Mushaiplik Cemi

Birbirleriyle kan bağı olmayan ayrı ayrı iki evli ve ikrar vermiş çiftin, Alevi inancına göre yol kardeşliği yapacaklarına kanaat getirmesi üzerine yapılan, musahip sıfatını aldıktan sonra birbirinin her hatasından sorumlu olduklarını ve musahiplik kurallarını anlatan Cemdir. Musahip olan ailelerin birbirleri arasında, çocukları, torunları ve devamındaki nesillerin tamamının dahi için evlilik yasaktır. Bir anlamda da musahip olan yani yol kardeşi olan ve kan bağı bulunmayan iki ikrar vermiş evli çiftin kendileri ve kendi kuşaklarından sonra gelecek olanları kardeş ilan edilmesini sağlayan ibadettir.

5. CEMDE MÜZİK PRATİKLERİ

Genel hatlarıyla Cem Ritüelleri uygulanırken ibadet ile birlikte, ibadete eşlik amaçlı Tasavvufi Halk Müziği'nin icra edildiği gözlemlenmiştir. Genelde kısa sap bağlama ile eşlik edilir. Tasavvufi Halk Müziğine ait tasavvuf içerikli şiirler ve edebi türler Zakir eşliğinde seslendirilir. Alevi-Bektaşî Kültürü Cem Ritüellerinin olmazsa olmazı olan bağlama, yine bu inanca mensup kişilerce Telli Kur-an olarak adlandırılır. Bu betimleme Cemlerde seslendirilen deyiş ve nefeslerin Hakk'a yaklaşma hissini ve ruhen rahatlamanın bir aracısı olsa da ibadet sırasında coşkuyu arttıran bir özelliğe sahiptir. Cem Ritüelleri yapılırken icra edilen nefesler genellikle 7 ulu ozanın eserleri olmakla birlikte, bazı yörelerde de âşıklar kendi mısralarını seslendirirler. Tasavvufi Halk Müziğinin temelinde Tasavvuf Edebiyatı yer almaktadır. Alevi-Bektaşî inancı içerisinde 7 ulu ozan olarak bilinen, Pir Sultan Abdal, Şah Hatayi, Virani, Yemeni, Seyyid Nesimi, Fuzuli, Kul Himmet'in eserlerine öncelik verilir. Cem ritüelleri içerisinde bulunan müzikal icra yoğunluğu hemen hemen her yörede bu 7 ulu ozanın eserlerinden oluşur. Eserlerin son

mısralarında yapılan mahlaslar (şah beyit) eser sahibini işaret eder. Türk Halk Müziği Başlığı altında bulunan Tasavvufi Halk Müziği'nin başlıca alt türleri aşağıdaki gibidir:

5.1. NEFES (DEYİŞ)

Deyiş, deme, dime, Beyit gibi farklı yörelerde de isimlendiren Alevi inancının genellikle dini içerikli olan müzik icralarıdır. Türk Halk Edebiyatı ve Türk Musikisi'nde koşma, mani, türkü gibi nazım biçimiyle yazılmış ezgili şiirler olarak adlandırılmıştır. Temelinde ayet ve hadisler vardır. Abdal Musa, Pir Sultan Abdal, Hatayi, Virani, Kaygusuz Abdal, Teslim Abdal ve Kul Himmet' in mahlaslı şiirleri deyiş biçiminde müzikal yapılar kazandırılarak günümüze kadar gelmiştir.

5.2. DUVAZ-I İMAM

Farklı yörelerde davaz, duaz, duvaz, duvazı İmam olarak kullanıldığı görülmektedir. Bir şiirin tasavvufta duvaz olarak nitelendirilebilmesi için, şiirin içinde On İki İmamlar olarak bilinen Hz. Ali, oğulları ve torunlarıdır. On İki İmam'ın isimleri sırasıyla şöyledir:

1.	Hız. Ali	(On İki İmamların başı)
2.	Hız. Hasan	(Hız. Ali'nin en büyük oğlu)
3.	Hız. Hüseyin	(Hız. Ali'nin oğlu)
4.	Hız. Zeynel Abidin	(Hız. Hüseyin'in oğlu)
5.	Hız. Muhammed Bakır	(Hız. Zeynel Abidin' in oğlu)
6.	Hız. Cafer-i Sadık	(Hız. Muhammed Bakır'ın oğlu)
7.	Hız. Musa Kazım	(Hız. Cafer-i Sadık'ın oğlu)
8.	Hız. Ali Rıza	(Hız. Musa Kazım'ın oğlu)
9.	Hız. Muhammed Taki	(Hız. Ali Rıza'nın oğlu)
10.	Hız. Ali Naki	(Hız. Muhammed Taki'nin oğlu)
11.	Hız. Hasan Askeri	(Hız. Ali Naki'nin oğlu)
12.	Hız. Muhammed Mehdi	(Hız. Hasan Askeri'nin oğlu)

Duvaz-ı İmamlar da içerik olarak kimi zaman Hız. Muhammed ve Hız. Fatma'nın da adı geçebilir. Alevi inancında Duvaz-ı İmamlar'ın önemi çok büyüktür. On İki imamlara bağlılığı sembolize etmesi açısından Cemlerde en çok icra edilen ve edilmesi beklenen nefestir.

5.3. SEMAH

Alevi inancında, Cem esnasında deyişler icra edilirken kadınların ve erkeklerin dans figürleri ile Hakk' a yakın olma, Hakk' a yaklaşma ve Turna kuşunu taklit edencesine tasavvuf içinde kaybolma ritüeline Semah denir. Turna kuşu ve turna figürü Alevi-Bektaşî inancında önemli bir role sahiptir. Halk Edebiyatı'nda sevgiyi ve güzel haberi temsil ederken Alevi inancında Hz. Ali'yi ve Hz. Ali'nin Avazını temsil eder. Semahlar üç bölümden oluşur ağırlama, yürütme ve yeldirme.

5.4. MERSİYE

Farsça kökenli olan bu kelime Türkçe' ye Arapça' dan geçmiştir. Kelime anlamıyla ölen kişiye okunan ağıt ya da şiirdir. Mersiye okuyan kişiye Mersiyehan denilir. Alevi inancında Hz. Hüseyin' in Kerbela' da öldürülmesini anlatan şiirler ve sözlü müzikal yapılarıdır. Mersiyeler içerisinde Kerbela olayı anılırken Hz. Hüseyin' in ölümüne sebep olan Yezid'e de lanet okunur.

Alevi inancında mersiyeler, Hz. Hüseyin ve 70 askerinin, 4500 kişilik orduyla karşılaşması sonucu şehit edilmesini, buna duyulan üzüntüyü ve bunu yapan Yezidi konu alır.

5.5. MİRACLAMA

Alevi inancında Hz. Muhammed'in miraca çıkıp dönerken Kırklar Meclisine uğramasını ve orada yaşananları konu alan eserlerdir. Miraçlamaların Cem'deki yeri ve önemi büyüktür. Her Cem Kırklar Cemi denilen ve ilk olduğu düşünülen Cemin bir tekrarı ve anması niteliğinde olduğu için, Miraçlamalar Cem ritüellerinde tasavvufi açıdan en üst seviyedeki müzikal eserlerdir.

5.6. TEVHİD

İslam inancında Allah'ın varlığını ve tek olduğunu kalpten kabul etme anlamına gelen bir terimdir. Evreni ve evrendeki her şeyi yaradan Allah'tır. Rahman ve rahim olan odur. Ve herkes ona muhtaçtır. "Kur'an'ın en az Allah'ın varlığı kadar önemle üzerinde durduğu ve İslâm Dini'nin temelini teşkil eden hususlardan biri olan Tevhid, özlü bir şekilde "Lâ ilâhe illallâh Muhammedün Resûlullah" (Allah'tan başka ilah yoktur Muhammed onun resûlüdür) cümlesiyle ifade edilir.

Alevi-Bektaşî inancına ait "Hak-Muhammed-Ali" kavramı Tevhid'i temsil eder. Yani Allah'ın varlığına birliğine inanmak ve sadece ona kulluk etmeyi emreder.

5.7. GÜLBANG-GÜLBENK (DUA)

Alevi-Bektaşî inancındaki Cem ritüellerinin dua niteliğindeki eserleridir Gülbanglar. Bazı yörelerde “Gülbenk” ismi ile de kullanılır. Herhangi bir kalıba sahip olmamakla birlikte bazen kısa bazen de uzun Türkçe cümlelerle edilen dualardır. Dua niteliği olması sebebiyle çoğu zaman Dede ’lerin okuduğu gözlemlenmektedir. Hü Erenler, Hü Canlar, Allah Allah, gibi sözcükler içerir. Alevi inancında ulu zatlar olarak bilinen üçler, beşler, kırklar, yediler, On dört Masumu Paklar, On yedi Kemerbestler’ in isimleri geçer. İnançsal bağlamda huzur, toplumun ağız tadının bozulmaması, dertlere derman, hastalara şifa, hayırlı haberler ve rahmetleri ifade eder.

5.8. NEVRUZİYE

Alevi – Bektaşî inancında 21 Mart günü Hz. Ali’nin doğumu olarak nitelendirilir. Yeni yılı müjdeleyen ayrıca baharın gelişini sembolize eden sözler içeren ezgili sözöl yapılarıdır.

6. CEM RİTÜELLERİNDE DEDE REHBER VE ZAKİR

6.1. MÜRŞİT-DEDE

Cem Ritüellerinin en yetkili ve cemi yöneten kişidir. Bu makam posta oturan kişidir. Hz. Muhammed’i, Hz. Ali’yi ve Hacı Bektaşî Veli’yi temsil eder. Dedeler yolu bilen kişilerdir ve Ehl-i Beyt soyundan geldiğine inanılır. Dede, Mürşit, Pir, Rehber, Seyit, Seyyid kavramlarının tamamı genel anlamda yol göstericiliği ifade eder. Dedelik soy esasına dayalı bir sistem içerisinde işleyiş gösterir. Dede’nin Cem içerisindeki sorumluluğu çok büyük olmakla birlikte bütün ritüelleri Dede yürütür. Zakir’e yani aşığa yol göstericidir. Duaları Dedeler okur.

Dedeler hiyerarşide en üst seviyededir ve her dede mutlaka bir ocağa bağlıdır. Bu durumdan dolayı kendilerine de Ocakzade de denilir. Yardımcı’ya göre, Hz. Muhammed (S.A.V.)’in tüm Müslüman alemine emanet ettiği Kur-an’ı Kerim ve Ehlibetim ifadesinden sonra bu vasiyete iman etmişlerdir. Ehlibeyt soyundan gelen seyitlere bağlı kalmışlardır. Ehlibeyt soyunu kendilerine rehber, mürşit ve pir olarak görmüşlerdir. Pîr’in, چراغ gibi dik durması, adeta bir fitil gibi yanması ve mum gibi ışık vermesi gerektiğini ifade etmiştir. (Yardımcı, s:3)

6.2. REHBER

Rehber Cem Ritüelleri'nde Hz. Hüseyin'i temsil eder. Alevi inancına mensup kişilerin, o yolda doğru yürüdüklerini kontrol eder ve yola girmek isteyenleri hazırlar. Bir anlamda yol gösterici olmakla birlikte Mürşidin en yakın yardımcısıdır. Edebi-Erkânı anlatır. İkrar verirken önderlik yapar ve ikrar verecek olanlar ile birlikte ikrar vermiş olanların kontrolçüsüdür. Tarikata girecek olan herkesin eğitimi ve öğretiminden sorumlu kişidir.

6.3. ZAKİR

Cem Ritüelleri'nde bağlama çalıp nefesleri seslendiren kişidir. Dedenin emri ile Cem' de ki zikrin yönetiminden sorumlu kişidir. Bazı yörelerde âşık olarak, bazı yörelerde ise âşık baba olarak adlandırılırlar. Zakir genelde sesi güzel olan ve bağlama icrası olan kişilerden seçilir. Soydan gelen esasına göre seçilmezler. Cem Ritüelleri esnasında genellikle 7 Ulu Ozan'ın eserlerini seslendirebilecekleri gibi, bazı Zakirler' de kendi eserlerini seslendirir. Seslendirilen eserlerin son kıtası içinde eser sahibinin adı geçer. Türk edebiyatında mahlas dediğimiz bu olguya kimi Alevi-Bektaşî inancına mensup yörelerde ise “Şah Beyit” de denir.

İKİNCİ BÖLÜM

ESKİŞEHİR İLİ ODUNPAZARI İLÇESİ YÖRÜKKIRKA CEMEVİ RİTÜELLERİ VE MÜZİK PRATİKLERİ (BULGULAR)

1. ESKİŞEHİR İLİ ODUNPAZARI İLÇESİ YÖRÜKKIRKA KÖYÜ

Bu çalışmanın alanını kapsayan Eskişehir İli, Odunpazarı İlçesi ve Yörükkırka Köyü' nün açıklanması önem arz etmektedir.

1.1. ESKİŞEHİR YÖRESİNİN COĞRAFİ YAPISI

Eskişehir, İç Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır. Yüzölçümü 13.652 km²'dir. En Yüksek dağı 1825 metre ile Türkmendağı Tepesidir. Eskişehir'de bulunan en önemli madenler; Bor, perlit, Krom, Manyezit Toryumdur. İlin en önemli simgelerinden biri lületaşdır. (<https://eskisehir.ktb.gov.tr/>)

1.2. TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE ESKİŞEHİR

Eskişehir, Orta Çağ döneminde Yunan kökenli ismi ile Dorylaion, Latin kökenli ismi ile Dorylaeum olarak adlandırılan bir şehirdi. Bazı Arap kökenli kaynaklarda ise şehrin adı, Darauliya, Adruliya ve Drusilya olarak aktarılmıştır. Dorylaion, tarihi antik kaynaklarda ise çok önemli bir ticaret yolu ve güzergahı olmakla birlikte, kaplıcaları ile de bir Frigya şehri olarak anılmıştır. (<http://www.eskisehir.gov.tr/tarihce>)

1071'de Selçuklu Hükümdarı Alparslanın Malazgirt Savaşı'nı galibiyetle sonuçlandırmasından hemen sonra Türklere Anadolu kapıları açılmış ve tüm hızıyla ilerleyen Türk orduları 1074 yılında Eskişehir'i topraklarımıza kazandırmıştır. O günden sonra Eskişehir, doğudan gelen boylar için bir yerleşke haline gelmiştir. (<http://www.eskisehir.gov.tr/tarihce>)

Eskişehir, Selçuklular ve Haçlılar arasında geçen büyük kanlı savaflara sahne olmuştur. Cumhuriyetin ilanından hemen sonra Eskişehir'de 1923 yılında il olmuştur. 1926 yılı içerisinde sadece Sivrihisar, Mihallıçık ve Seyitgazi olmak üzere üç ilçesi varken, zamanla ve kanunlar çerçevesinde Çifteler, Mahmudiye, Sarıcakaya, Alpu, Beylikova, İnönü, Günyüzü, Han, Mihalgazi gibi ilçelerde eklenerek ilçe sayısı 12'ye çıkmıştır. (<http://www.eskisehir.gov.tr/tarihce>)

1.3. ESKİŞEHİR ODUNPAZARI YÖRÜKKIRKA KÖYÜ/MAHALLESİ

Yörökkırka köyünün tarihi tam olarak bilinmemekle beraber Kütahya'dan Germiyanogulları Beyliği'ne mensup olan bir grubun oturduğu, sonradan İran-Horasan'dan Kara Keçili Yörükler'den kırk kişilik bir grubun gelerek köye yerleştiği biliniyor. Köyün adı Kırkyörük olarak anılmaya başlar. Zaman içinde Yörökkırka olarak kayıtlara geçmiştir. Köye ilk yerleşenler Şabanlar Sülalesinin Kara Keçili Yörükler'den olduğu bilinir.

Yörökkırka, merkez ilçeye(Odunpazarı) bağlıdır. Köyün nüfusu Alevi-Bektaşî inancına mensup topluluklardan oluşmaktadır. Yörökkırka köyü inançsal bağlamda, Pir Ahmet Efendi Ocağı, Koçu Baba Ocağı, Seyyid Battal Gazi Ocağı, Hüseyin Gazi Ocağı ve Şücaaddin Veli Ocağı'na bağlı talip gruplarından oluşur. “Gaip Erenler Tekkesi” , “Ali İhsan Tekkesi” , “Evsim Tekke”(Efsun Baba) , “Arap Tekkesi” ve “İbrahim Tekke” ziyaretleri, köydeki kutsal etkinlikleri oluşturur. 2003 yılında yapılan saha çalışmalarında köylüler, köyün ilk yerleşim bölgesinin, “Hacı Hüseyin Kayalığı” olduğunu belirtmişlerdir.

Köyün büyük çoğunluğu şehre taşınmış olmakla beraber köyde ikamet edenler 50 hane olup, Köy halkı hayvancılık ve tarımla geçimini sağlar. Köyün arazisinin büyük çoğunluğu sulak arazi olup verimli topraklara sahiptir. Köyün şehir merkezine uzaklığı 36 km'dir.

1.4. ESKİŞEHİR YÖRESİNDEKİ ALEVİ YERLEŞKELERİ

1.4.1. Karatepe

Karatepe köyü, Eskişehir merkezde olup, Alevi-Bektaşî inançlı topluluklardan oluşmaktadır. Yörede Garip Musa ocaklıları tarafından “pir” ve “rehber” olarak kabul edilen Garip Musa Ocağı'na mensup aileler yaşamaktadır. Yine aynı köyün Kara Hasan Çiftliği mahallesinde ise Doğu Anadolu Bölgesinden göçle gelmiş Baba Mansur ve Pir Sultan ocaklarına bağlı talip grupları da bulunmaktadır. Karatepe köyü mezarlığında bulunan, Zülfikar Dede, Yeşil Dede ve Kızılıcak Ali Dedeler'e ait ziyaretler de mevcuttur.

1.4.2. Sarıkavak

Eskişehir'in, Alpu ilçesine bağlı bir köydür. Alevi-Bektaşî inançlı kişilerden oluşmaktadır. Bu köyde Garip Musa Ocaklıları tarafından “pir” ve “rehber” olarak kabul edilen Garip Musa Ocağı'na mensup aileler yaşamaktadır. Sarıkavak Köyü'nde aynı

zamanda Garip Musa ve Hıdır Abdal Ocakları'na bağlı talip grupları bulunmaktadır. Sarıkavak'taki Hıdır Abdal Ocağı talip grubu, Yozgat, Deremumlu köyünde yerleşik Hıdır Abdal ocaklı dedelerine bağlıdır. Sarıkavak köyünde “Ateşoğlu Dede” ziyareti de mevcuttur.

1.4.3. Gökçeoğlu

Eskişehir Alpu ilçesine bağlıdır. Nüfus Alevi ve Sünni inancına bağlı topluluklardan oluşmaktadır. Gökçeoğlu köyündeki Alevi-Bektaşî grup, Karatepe, Yayıklı (Koşmat) ve Yahnıkapan köyleri ile Doğu Anadolu Bölgesi'nden göçle gelenlerden oluşmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi'nden göç ederek Gökçeoğlu köyüne yerleşen Alevi-Bektaşî grup, Baba Mansur Ocağı'na bağlıdır. Gökçeoğlu köyü Alevi-Bektaşîleri her yıl Hidrellez zamanında “Çal Baba” yı ziyaret etmektedirler.

1.4.4. Yayıklı (Koşmat)

Alpu ilçesine bağlıdır. Yayıklı Köyü'nde Hacı Ali Turabi, Cibali Sultan ve Garip Musa ocaklarına bağlı talip grupları bulunmaktadır. Yayıklı Köyü'nde yöredeki Garip Musa ocaklıları tarafından “rehber” olarak adlandırılan Garip Musa ocaklı dede aileleri de yerleşiktir. Yayıklı Köyü'nde geçmiş dönemde Hıdır Abdal ocaklı dede ailesi de yaşamıştır. Bu dede ailesi daha sonra Topkaya Köyü'nde yerleşmiştir. Yayıklı Köyü'nde “Koşmat Dede” ziyareti ve Küçük Çal Tepesi'ndeki iki mezar ziyaretleri mevcuttur.

1.4.5. Topkaya

Eskişehir Mahmudiye ilçesine bağlı bir köydür. Nüfus Alevi-Bektaşî topluluklardan oluşur. Topkaya Köyü'nde Garip Musa ocaklıları tarafından “rehber” olarak adlandırılan dede aileleri yaşamaktadır. Topkaya Köyü'nde Garip Musa ve Hıdır Abdal ocaklarına bağlı talip grupları da yerleşiktir. Topkapı Köyü, Yahnıkapan Köyü'nden göç eden kitleler tarafından kurulmuştur. Topkaya Köyü'ndeki “Uzun Mezar” ve “Uzun Hızır” ziyaretleri köylülerin kutsal kabul ettiği mekânlardır.

1.4.6. Kaymazyayla

Kaymazyayla, Mahmudiye ilçesine bağlıdır. 2003 yılında köyde yapılan saha çalışmalarında köylüler asıl ocak aidiyetlerinin Seyyid Ali Sultan (Kızıldeli Sultan) Ocağı olduğunu belirtmişlerdir. Köyde bulunan nüfusun daha önceden Bulgaristan'dan göç ederek Kaymazyayla'ya yerleştikten sonra Hacı Bektaş Çelebileri ile ilişkili Hızır Samut

Ocağı'na bağlanmışlardır. Kaymazyayla köyündeki “Gül Baba Türbesi” ziyareti mevcuttur.

1.4.7. Yeşilyurt

Yeşilyurt, Mahmudiye ilçesine bağlıdır. Köy Alevi-Bektaşî inancına mensup topluluklardan oluşmaktadır. Yeşilyurt Köyü'nde, yöredeki Garip Musa ocaklılarının “pir” ve “rehber” olarak adlandırdıkları dede aileleri yerleşiktir. Yeşilyurt Köyü'nde Garip Musa Ocağı talip grupları da yaşamaktadır.

1.4.8. Doğançayır

Doğançayır, Seyitgazi ilçesine bağlıdır. Doğançayır'da Kemal Sultan (Seyyid Cemal Sultan) ocaklı dede ailelerinin dışında Şücaaddin Veli, Seyyid Battal Gazi, Garip Musa, Hıdır Abdal Sultan ve Sultan Söylemez ocaklarına bağlı talip grupları yerleşik durumdadır. Sultan Söylemez Ocağı mensuplarının Cem ibadetlerini yürütmek için Dedeleri, Kırıkkale, Delice, Meşeyayla (Cingeyli) Köyü'nden gelmektedir. Doğançayır beldesinde, Kırkkız, Arap Tekke ve Melik Gazi ziyaretleri mevcuttur.

1.4.9. Büyükdere

Büyükdere, Seyitgazi ilçesine bağlıdır. Büyükdere köyünde Hacıbektaş Çelebileri'ne bağlı Hızır Samut Ocağı talip grubu yerleşiktir. “Karaman Tekke” ziyareti mevcuttur.

1.4.10. Yahnikapan

Yahnikapan merkeze bağlı bir köydür. Yahnikapan Köyü'nde yöredeki Garip Musa ocaklıları tarafından “pir” olarak adlandırılan Garip Musa ocaklı dede ailelerinin dışında Garip Musa ve Hıdır Abdal Sultan ocaklarına bağlı talip grupları yerleşiktir. Yahnikapan Köyü'nde “Şah Pabucu” adıyla bilinen bir şifa ocağı da vardır. Yöredeki birçok felç hastası “Şah Pabucu” sağiltma ocağını ziyaret etmektedir. “Şah Pabucu” Yahnikapan Köyü'nde Mansurlar Sülalesi tarafından muhafaza edilmektedir.

1.4.11. Harmandalı

Harmandalı, merkez ilçeye bağlıdır. Harmandalı Köyü'nde yöredeki Garip Musa ocaklılarının “rehber” olarak adlandırdıkları dede ailelerinin dışında Garip Musa, Hıdır Abdal Sultan ve Hacı Bektaş' a bağlı Hızır Samut ocakları talip grupları yerleşiktir.

1.4.12. Sarı Sungur

Merkez ilçeye bağlıdır. Sarı Sungur Köyü 1940'lı yıllarda bir çiftlikken Sarıkavak Köyü'nde yerleşik Cansızlar sülalesi tarafından alınmıştır. O gün itibariyle Sarıkavak Köyü'ndeki Cansızlar Ailesi, Sarı Sungur Köyü'ne yerleşmiştir. Sarı Sungur Köyü'nde Hıdır Abdal Sultan ve Garip Musa ocaklarına bağlı aileler yaşamaktadır.

1.4.13. Gülpınar (Mamuca)

Merkez ilçeye bağlıdır. Mamuca'da Cemal Sultan (Kemal Sultan), Seyyid Battal Gazi, Şücaaddin Veli, Garip Musa ve Koçu Baba ocaklarına bağlı ailelerin yaşadığı bir köydür. “Kavacık Tekke” ve “Kahveci Baba” ziyaretleri mevcuttur.

1.4.14. Arslanbeyli

Diğer adıyla Sucaddin olan Arslanbeyli Köyü Seyitgazi İlçesine bağlıdır. Bu köy inançsal bağlamda önem arz eden Sücaaddin Veli Ocağı'nın merkezidir. Köyde Şücaaddin Veli'nin türbe ve zaviyesi yer almaktadır. Köyde Sucaaddin Veli ocaklı dede ailesinin yanında, Koçu Baba, Seyyid Battal Gazi ve Pir Ahmet Efendi Ocağı'na bağlı dede aileleri de yerleşiktir. Arslanbeyli'de aynı zamanda Seyyid Battal Gazi, Sucaaddin Veli, Kemal Sultan ocaklarına bağlı inanç mensupları da yaşamaktadır. Mürvet Ali Paşa Türbesi, Tokmakçı Baba, Ekmekçi Baba, Abdal Musa, Genç Abdal, Menezgâh Baba, Çilehane, Delikli Taş ziyareti ve Ahmet-i Taryan ziyareti mevcuttur.

1.4.15. Üçsaray

Seyitgazi ilçesine bağlıdır. Üçsaray Köyü'nde Hamza Şih, Seyyid Kemal Sultan, Şah Ahmet Sultan ve Koçu Baba ocaklarına bağlı talip toplulukları yerleşik durumdadır. Hamza Şih ocaklı dedeleri, Afyon, Sandıklı ilçesinden, Şah Ahmet Sultan Ocaklı dedeleri, Isparta'nın Senirkent ilçesinden Cem İbadeti yürütmek yani Dedelik görevi adına gelmektedir. Bu köydeki “Elveren Tekke”, “Ziyaret Tekke”, “Ali Kıran” ve “Okul Tekke” önemli ziyaretlerdendir.

1.4.16. Akin

Seyitgazi ilçesine bağlı Akin'de Seyyid Kemal Sultan, Hüseyin Gazi ve Seyyid Battal Gazi ocaklarına bağlı talip grupları yerleşiktir. “Bayıklar Tekke” ve “Beşir Dede” köyde bulunan ziyaretlerdendir.

1.4.17. Yarbasan

Seyitgazi ilçesine bağlıdır. Yarbasan Köyü Alevi-Bektaşileri, Hüseyin Gazi Ocağına bağlıdır. “Koca Çuluf Ana”, “Küçük Çuluf Ana” (Küçük Tekke), “Çakılı Baba” ve “Sarıkız Tekke” köydeki ziyaretlerdir.

1.4.18. Erikli

Seyitgazi ilçesine bağlıdır. Bu köyde Seyyid Cemal Sultan ve Hüseyin Gazi ocaklarına bağlı aileler yaşamaktadır. Erikli Köyü’nde “Sarıkız” ve “Garipçe Tekke” ziyaretleri bulunmaktadır.

1.4.19. İkizoluk

Seyitgazi ilçesine bağlıdır. Köyde Kemal Sultan Ocağı’na bağlı aileler yaşamaktadır. İkizoluk Köyü’nde, “Tokuş Baba”, “Bitlacı Dede” ve “Kızıl Sivri Dede” gibi ziyaretler mevcuttur.

1.4.20. Çürüttüm

Seyitgazi ilçesinde bulunmaktadır. Çürüttüm Köyü’nde Karpzu Büyük Hasan Dede, Garip Musa, Hüseyin Gazi ocaklarına bağlı aileler yaşamaktadır. “Pir Baba” ziyareti mevcuttur.

1.4.21. Salihler

Seyitgazi ilçesine bağlıdır. Salihler Köyü’nde Bulgaristan’dan XIX. yüzyılda göç etmiş Ali Koç Baba Ocağı’na bağlı aileler yaşamaktadır.

1.4.22. Büyükyayla

Seyitgazi ilçesine bağlıdır. Büyükyayla Köyü’nde XIX. yüzyılda Bulgaristan’dan göç etmiş olan Ali Koç Baba Ocağı talip grubu yerleşiktir. Büyükyayla Köyü’nde Ali Koç Baba ocaklı dede ailesi de yer almaktadır.

1.4.23. Karacalık

Seyitgazi ilçesine bağlıdır. Köyde Alevi-Bektaşî inancına mensup olanlar Hüseyin Gazi Ocağı’na bağlıdır.

1.4.24. Musalar

Merkez ilçeye bağlıdır. Köyde Alevi-Bektaşileri, Hüseyin Gazi Ocağı’na bağlı aileler yaşamaktadır.

1.4.25. Avdan

Merkez ilçeye bağlıdır. Avdan Köyü'nde Sucaaddin Veli, Seyyid Cemal Sultan (Kemal Sultan) ve Hüseyin Gazi ocaklarına bağlı aileler yaşamaktadır. “Arap Tekke”, “Erenler Tekke”, “Hüsam Dede”, “Dağ Yolu Tekke”, “Haydar Tekke”, “Kurbagalık Tekke”, “Tepesi Kuru Tekke” ve “Çam Ardı Tekke” ziyaretleri mevcuttur.

1.4.26. Ayvacık

Merkez ilçeye bağlıdır. Köyde, Sucaaddin Veli, Hüseyin Gazi ve Seyyid Cemal Sultan (Kemal Sultan) ocaklarına bağlı aileler yaşamaktadır. “Arifler Tekkesi”, “Ayvacık Tekkesi”, “Çal Tekke”, “Konaklar Tekkesi” ve “Ebide Tekke” ziyaretleri mevcuttur.

1.4.27. Kayacık

Merkez ilçeye bağlıdır. Bu köydeki Alevi-Bektaşî inancına mensup vatandaşlar, Hüseyin Gazi Ocağı'na bağlıdır. “Arap Tekke” ziyareti mevcuttur.

1.4.28. Aşağı Ilıca

Merkez ilçeye bağlıdır. Bu köyde Seyyid Cemal Sultan (Kemal Sultan), Seyyid Battal Gazi, Hüseyin Gazi ve Koçu Baba ocaklarına bağlı aileler yaşamaktadır. “Koyunlu Baba”, “Türkmencik Dede”, “Hacı Dede” ve “Dutlu Tekke” ziyaretleri mevcuttur.

1.4.29. Akçakaya

Merkez ilçeye bağlıdır. Köyde yaşayan Bektaşiler, Bektaşiliğin “Babagân” koluna bağlıdır. Akçakaya Köyü'nde Bektaşiliğin “Çelebiyân” koluna bağlı aileler de vardır. “Çilhane” (Çilehane), “Emirce Dede” ve “Ardıç Tekke” ziyaretleri mevcuttur.

1.4.30. Yörökkırka

Odunpazarı ilçesine bağlıdır. Yörökkırka' da, Koçu Baba, Seyyid Battal Gazi, Hüseyin Gazi, Sucaaddin Veli ve Pir Ahmet Efendi ocaklarına bağlı aleviler yaşamaktadır. “Gaip Erenler Tekkesi” , “Ali İhsan Tekkesi” , “Evsim Tekke” , “Arap Tekkesi” ve “İbrahim Tekke” ziyaretleri mevcuttur.

1.4.31. Yeni Sofça

Odunpazarı ilçesine bağlıdır. Koçu Baba, Kemal Sultan ve Pir Ahmet Efendi ocakları mensubu aileler yaşamaktadır. “Pamuk Dede” ve “Kara Dede” ziyaretleri mevcuttur.

1.4.32. Kargın

Merkez ilçeye bağlıdır. Pir Ahmet Efendi Ocağı'na mensup dede ailesinin dışında Pir Ahmet Efendi, Seyyid Battal Gazi, Koçu Baba ve Seyyid Cemal Sultan (Kemal Sultan) ocaklarına bağlı aileler yaşamaktadır. “Cafer Dede” ziyareti köyde bulunan önemli ziyaretlerdendir.

1.4.33. Yukarı Çağlan

Merkez ilçeye bağlıdır. Yukarı Çağlan Köyü'nde Hacı Bektaş Çelebileri'ne bağlı Hızır Samut, Garip Musa ve Seyyid Cemal Sultan (Kemal Sultan) Ocakları'na bağlı aileler yaşamaktadır.

1.4.34. Aşağı Çağlan

Merkez ilçeye bağlıdır. Aşağı Çağlan Köyü'nde Hacı Bektaş Çelebileri'ne bağlı Hızır Samut, Garip Musa ve Arzumanlı ocaklarına mensup aileler yaşamaktadır.

1.4.35. Kayapınar

Merkez ilçeye bağlıdır. Kayapınar Köyü'nde Kızıldeli (Seyyid Ali Sultan) ocaklı dede ailesinin dışında Hacı Bektaş Çelebileri'ne bağlı Hızır Samut, Şah İbrahim Veli, Garip Musa, Koçu Baba, Seyyid Cemal Sultan (Kemal Sultan) ve Hüseyin Gazi ocaklarına bağlı aileler yaşamaktadır. “Kayapınar Dede” ve “Damlarca” ziyaretleri mevcuttur.

1.4.36. Yukarı Kartal

Merkez ilçeye bağlıdır. Yukarı Kartal Köyü Alevi-Bektaşileri, Seyyid Battal Gazi ve Öksüz Ali Baba ocaklarına bağlıdır. “Çığıl Dede”, köydeki en önemli ziyaretir.

1.4.37. Gündüzler

Merkez ilçeye bağlıdır. Gündüzler beldesindeki Alevi-Bektaşî nüfusu, Seyyid Battal Gazi ve Koçu Baba ocaklarına bağlı ailelerden oluşmaktadır. “Gündüz Bey Türbesi”, Gündüzler'deki en önemli ziyaretir.

1.4.38. Beyköy (Örencik Mahallesi)

Sarıcakaya ilçesine bağlıdır. Örencik Mahallesi'nde Alevi-Bektaşî inancına mensup vatandaşlar, Seyyid Battal Gazi Ocağına bağlı ailelerdir.

1.4.39. Kavacık

Merkez ilçeye bağlıdır. Geçmişte yapılan Cem ritüelleri için Doğançayır Köyü'nden gelen Dedeleri misafir eden bu köyde Seyyid Cemal Sultan (Kemal Sultan) Ocağına bağlı aileler yaşamaktadır.

2. ALAN BETİMLEMELERİ

15.02.2025 tarihinde, Eskişehir İli, Odunpazarı İlçesine bağlı Yörükkırka Köyü/Mahallesi'nde bulunan “Yörükkırka Cemevi'nde” yapılan İrşat Cemi'ne ait geleneksel uygulamaların ve Cem Ritüelleri içerisinde yer alan müzik pratiklerinin katılımlı gözlem yöntemi ve nitel bir araştırma ile ortaya konulması amacıyla yapılan bu çalışmada ulaşılan bulgular aşağıda verilmiştir.

Eskişehir İli Odunpazarı İlçesi Yörükkırka Köyü/Mahallesi'nde 15.02.2025 tarihinde yapılan İrşat Cemi Ritüelleri ve müzik pratikleri şu şekilde sıralanmıştır:

Cem ibadeti başlamadan önce sırayla Dedeler Cem Evi'nin kapısından girerken kapı eşiğini ve kapı kenarlarını öpmek suretiyle kendi deyimleriyle Niyaz etmişlerdir. Gözlemler şunu göstermiştir ki, her Dede ve Cem'e katılan her Alevi inancına mensup vatandaş “Allah, Muhammed, Ali” diyerek bu ritüeli gerçekleştirmiştir. Bunun anlamını sordüğümüzda ise, Cem'e katılan vatandaşlardan aldığımız cevap “Her mülkün sahibi Allah'tır, Muhammed onun elçisi, Ali ise onun aslanıdır. Onlara olan inancımızı göstermek adına ve Hakk'ın huzuruna çıktığımızı temsilen bu ritüeli yapıyoruz.” olmuştur. Bu ritüel yapıldıktan sonra sırasıyla Dedeler postun önünde eğilerek dualarını okumuşlardır. Okunan dualar içerisinde On İki İmamların isimlerini zikretmişlerdir. Dede duasını bitirdikten sonra posta oturur ve Türkçe bir şekilde duasını eder.

- “Allah Allah! Allah Allah! Darlarınız dualarınız kabul olsun. Üçler, beşler, yediler, On İki İmamlar, yapılan Dardan çağrılan Pirden haberdar olsun, bize mahşerde şahit olsun inşallah. Cenab-ı Allah bizleri bu birlikten, beraberlikten ayırmasın. Daha nice güzel böyle Cemler yapıp darlarda durmak nasip eylesin gerçeğe hü. Dar çeken didar görsün, erenler sefaya varsın.” der ve Cem ibadetine başlar. Cem ibadeti “Rızalık” ile başlar. Zakir, Dede'den müsaade alarak bağlamasıyla şu nefesi dile getirir:

Sofu mezhebimi neden sorarsın?
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz.
Göze gizli olmaz
Sen ne ararsın?
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz.

Enimize biz kırmızı giyeriz
Halimizce biz de mana duyarız
Mezhebimiz Caferi'ye uyarız
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz

Biz tüccar değiliz alıp satmayız
Erenler yoluna hile katmayız
Gönlümüz geniştir biz kin tutmayız
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz

Muhammed Alidir kırkların başı
Onu sevmeyenin nice olur naaşı
Atalım Yezid'e laneti taşı
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz

Pir Sultan'ın söyler fanidir fani
Evveli Muhammed'dir ahiri Ali
Onlardan öğrendik erkânı yolu
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz

Dedeler, bu nefesten sonra “Aşk olsun.” derler. Ardından Zakir Dede ile göz göze gelerek:

Şu meydanın erkânına
Giremezsin gelme gayrı
Hak sözünü kulağına
Koyamazsan gelme gayrı

Art niyeti hususundan
Fayda gelmez sana bundan
Bu gafletin uykusundan
Uyanmazsan gelme gayri

Bunu kırklar cemi farz et
Erenlerden eyle izzet
Sen bu muhabbetten lezzet
Alamazsan gelme gayri

Gerçek yolu Kur'an haydi
Sevgimize oldu merdan
Birden on ikiye kadar
Sayamazsan gelme gayri

Âşık Kemal der ilmine
Hiç güvenme kimliğine
Bu meydanda benliğine
Koyamazsan gelme gayri
Nefesini seslendirir.

Dedelerden yine “Aşk olsun.” sözleri duyulur. Zakir, tekrar Dededen müsaade alarak:

Dostum Muhammed'dir hak Habibullah
Söylersen Muhammed Ali'den söyle
Cihana geldiler sırrı Sırullah
Söylersen Muhammed Ali'den söyle

Hasan Muhammed'dir Hüseyin Ali
Şah İmam Zeynal'a demişiz Veli
Muhammed Bakir'i sevdik ezeli
Muhammed Bakir'i sevdik ezeli

Evliya mebiya onlara âşık
Verdiler ikrarı oldular tanık
Hak mezhebi İmam Cafer'e sadık
Hak mezhebi İmam Cafer'e sadık

Musai kazımdan kuruldu erkân
Şah İmam Rızadır piri horasan
Taki ile Naki mühmüne iman
Taki ile Naki mühmüne iman

Hasan-ül Askeri severi âdem
Muhammed Mehdidir sahibül kerem
Genç Abdalım zikret dilinde her dem
Söylersen Muhammed Ali'den söyle

Duvaz-ı İmam beyitlerini seslendirir. Ardından Dede'nin talimatı ile “Süpürge” denilen hizmete geçilir. Süpürge hizmetinin bir diğer ismi de “**Farraş**” tır. Bu dünya için anlamı temiz ve pak olmayı öğütler. Bu inanca mensup kişilerin evinden, işinden, çevresinden ve bulunduğu her yerden kısacası adım attığı her alanın temiz tutulması gerektiğini öğütler. Bâtını anlamda ise insanın içinde bir fenalık, fesatlık ve art niyet var ise onlardan kendini arındırmasını öğütler.

Süpürge hizmetini yapan kişi eline aldığı süpürge ve beline bağladığı yeşil kuşağıyla süpürgeyi her yere sürüşünde:

- Bismişah Allah Allah “Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali, İmam Hasan, İmam Hüseyin, Desti Kerbela” der ve süpürge hizmeti başlar. Başladıktan sonra şu beyitler okunur:

Hüseyin'im Kerbela için gözlerim kanlı yaştır.
Lanet olsun Yezid'in zalimin bağı kara taştır.
Erenler yolunda Aliyyel-Mürteza baştır.
Kırklar Meydanında Pirimiz üstadımız Seyyid-i Ferraş'tır.

Bercemal-i Muhammed, Cemal-i İmam Ali, İmam Hasan, İmam Hüseyin, Muhammed, Mustafa, Ehl-i Beyit'e canı gönülden salavat.

Der ve salavat getirir. Ardından “Leğen İbrik” hizmetine geçilir. Leğen İbrik hizmetinde, Cem Evi’nde bulunan herkese aynı ibrikten ellerine su dökülürken aynı havluyla kurulanır. Bu da Cem kelimesinin birliğini, beraberliğini ortaya koyan diğer bir ögedir.

Ardından Zakir şu nefesi seslendirir:

Fırsat elde iken bir amel kazan
Gül Cemalin bir gün solsa gerektir
Zevkine aldanıp tapma dünyaya
Dünya malı burda kalsa gerektir

Cahil bildiğinden hiç geri kalmaz
Bin nasihat etsem bir pula almaz
Kişinin ettiği yanına kalmaz
Herkes ettiğini bulsa gerektir

Yarın hakkın divanına varılır
Rüzü mahşer günü sual sorulur
Günahımı tartarlar mizan kurulur
Onda haklı hakkın olsa gerektir

Bana böyle geldi Mevla’dan
Dil tutulur elden verilmez cevap
Kimine lütfolur kimine azap
Cennet tamu orda olsa gerektir

Genç Abdal’ım hakka yanık olana
İtikadı bütün sadık olana
Hakikatte hakka âşık olana
Divanda şefaât olsa gerektir

Devamında Zakir, Dededen tekrar müsaade alarak, aşağıdaki nefesi seslendirir.

Kur’an yazılırken arşı rahmanda
Kudret kâtibin elindeydim
Kandil aşılrken ulu mekânda
Bülbül idim gonca gülü delerdim efendim

Ezel Cebrail'in ilk kalamında
Hey dost kalamında
Muhammed Ali'nin sır kalamında
Kırkların derneği aşk âleminde
Nihan söylerken dilinde idim efendim

Erenler toprağa bastı kademi
Topraktan halk olup sürdüler beni
Balçıktan yarattı Mevla'm Âdem'i
Ol zaman atamın belinde idim efendim

Yunus nebi deryaya daldığı zaman
Balığın karnında kaldığı zaman
Ali'm Zülfikar'ını çaldığı zaman
Hayber kalesinde kolunda idim efendim

Seyraniyem buldum aşkın arısın
Kadri bilmeyene vermem yarısın
Bir kuşa seksen bin şehir darısı
Rızık verilirken yanında idim efendim

Devamında Zakir, Ulu Ozan Pir Sultan Abdal'a ait olan nefesi seslendirir:

Karşıda görünen hey dost ne güzel yayla
Bir dem süremedim vallah giderim böyle
Ala gözlü pirim, pirim sen himmet eyle
Ben de bu yayladan hey dost şaha giderim
Ala gözlü pirim, pirim sen himmet eyle
Ben de bu yayladan hey dost şaha giderim

Eğer göğerüben hey dost bostan olursam
Şu halkın diline hey dost destan olursam
Kara toprak senden, senden üstün olursam
Ben de bu yayladan hey dost şaha giderim
Kara toprak senden, senden üstün olursam
Ben de bu yayladan hey dost şaha giderim

Alınmış abdestim hey dost aldırırlarsa
Kılınmış namazım hey dost kıldırırlarsa
Sizde şah diyeni hey dost öldürürlerse
Ben de bu yayladan hey dost şaha giderim
Sizde şah diyeni hey dost öldürürlerse
Ben de bu yayladan hey dost şaha giderim

Pir Sultan Abdal'ım hey dost dünya durulmaz
Gitti giden ömür, ömür geri dönülmez
Gözlerimde şah yolundan ayrılmaz
Ben de bu yayladan hey dost şaha giderim
Gözlerimde şah yolundan ayrılmaz
Ben de bu yayladan hey dost şaha giderim

Der ve bir Duvaz seslendirir:

Gönül ne korkarsın köprü nizam başında
Orda Hakk Muhammed Ali'm var benim
Hasanla Hüseyin'in yasını tuttum
Zindanlar bekçisi Zeynalım var benim

Vardım İmam Baki'ye kul oldum
Caferi Sadığın ilminden aldım
Rahmet deryasında imanı buldum
Küfnü iman eden Veli'm var benim

Musa Kazım Rıza
Taki Naki Askeri
Askeri Mehdi'ye vermiştim şerri
On İki İmam Hüseyin'in ezberi
Bunları zikreden dilim var benim

Ardından Cem ritüellerinde önemli bir hizmet olan “**Seccade**” hizmeti gerçekleşir. Seccade, Rehber ve yardımcısı tarafından Dede'nin önüne serilerek bir ucu katlanır ve yere konulurken sırayla “Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali, Şah Hasan, Şah Hüseyin, Desti Kerbela” denir. Seccadeyi seren kişiye İznikçi ya da Meydancı da denir. Seccadenin

üzerinde dua edildikten sonra “Çerağ Uyandırma” hizmeti yapılır. Seccadenin üzerine küçük bir tas içerisinde getirilen mum yakılırken, Dede:

- Nur Suresi Ayet 35, Türkçe mealini söylüyorum “Allah göklerin ve yerin nurudur. Onun nurunun örneği içinde çerağ bulunan bir kandile benzer. Bu kandilde cam fanus içinde parlayan bir yıldız gibidir. Doğuya da batıya da ait olmayan zeytin ağacından tutuşturulur. Ona ateş değmese dahi ışık saçar. Nur üzerine nurdur. Allah dilediğini nura kavuşturur. Allah her şeyi bilir ve insanoğlu için böyle fırsatlar verir.”

- Ayet 36, “Bu ışık bazı evlerde yakılarak, Allah’ın isminin anılmasına ve yüksek tutulmasına izin verilmiştir. Orada sabah akşam onu tesbih ederler. Tekbir getirelim canlar, On İki İmamlar aşkına.” derler ve tekbir getirmeye başlarlar.

Zakir, bu sırada Dededen aldığı talimatla bir mersiye seslendirir:

Hasan Hüseyin’in kanlı gömleğin
Dürmüş de ağlıyor Fatıma Ana
Gözlerinden akan kanlı yaşları
Silmiş de ağlıyor Fatıma Ana

Kanlı Yezid ona vermedi aman
Bağrını döverek gezer her zaman
Kerbela üstünde kara bir duman
Görmüş de ağlıyor Fatıma Ana

Başını yaslamış İmam Ali’ye
Soruyor ki yüzün kan ağlıyor niye
Kerbeladan haber aldın mı diye
Sormuş da ağlıyor Fatıma Ana

Bağrı kan ağlıyor yüreği püryan
Önünde diz çökmüş çark ile devran
Kerbelada yavrularını kurban
Vermiş de ağlıyor Fatıma Ana

Hazreti Allah’tan tutmuş özün
Kanlı yaşlar sarmış iki gözün

Kerbeladan yana dönmüş yüzün
Durmuş da ağlıyor Fatıma Ana

Beyitlerden de anlaşılacağı üzere Hz. Hüseyin'in Kerbelada şehit edilişi ve bundan duyulan acıyı ifade eden bir mersiye örneğidir. Devamında ise Zakir, başka bir nefesle Cem'e ahenk katıyor:

Yol içinde yol ararsan
Yol Muhammed Alinindir
Yetmiş iki dil sorarsan
Dil Muhammed Alinindir benim efendim

Hani bizden evvel gelen
Beş vaktini tamam kılan
On parmağı pınar olan
El Muhammed Alinindir benim efendim

Varma Yezid'in yanına
Çirki bulaşır tenine
Yazık değil mi canına
Can Muhammed Alinindir benim efendim

Cennet kapısı açıldı
Âleme rahmet saçıldı
Bağı bahçeler açıldı
Gül Muhammed Alinindir benim efendim

Söyler Pir Sultan'ım söyler
Hakkın birliğini eyler
Doğmuş bu âleme nurlar
Nur Muhammed Alinindir benim efendim

Ve ardından Zakir yeni bir nefes seslendirir:

Kardaş bizi başka yerde arama
Erenler Ceminde yerimiz vardır
Boş boşuna kendi kendini yorma
Hacı Bektaş gibi pirimiz vardır

Dosta karşı işlemedik kusuru
İnsanı sevmenin olduk esiri
Unutmadık Pir Sultan'ı Mansur'u
Hakk için kesilmiş serimiz vardır

İsmail'im Pey'im dinle sesimi
Gerçeği anlatmaz cahil kesimi
Enel hakk diyerek Seyyid Nesimi
Gel gör meydanlarda dirimiz vardır

Dedeler ardından dua okurlar. Allah'ın varlığından, birliğinden ve tüm kullarını esirgemesinden bahsederler. Ardından Zakir bir "Tevhid" seslendirir ve "**Tevhid**" hizmeti de yerine getirilmiş olur:

Ol benim şahımı
Göremeye kim gider
Zevk ile sefasını
Sürmeye kim gider

La ilahe ilallah
La ilahe ilallahu
Allah-u Allah

Asası elinde
Kemerı belinde
Hocası önünde
Ölmeye kim gider

Şehit'in kanının
Yumazlar tenini
Hakk için canını
Vermeye kim gider

İncidir dişleri
Kalemdir kaşları
Hakk için başları
Vermeye kim gider

Şah'ımın özünü
Severiz sözünü
Gün gibi yüzünü
Görmeye kim gider

Pir Sultan illeri
Uzaktır yolları
Bahçede gülleri
Dermeye kim gider

La ilahe illallah
La ilahe illallahu
Allah-u Allah

Ve Dedeler Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mihraca çıkışından, dönerken Kırklar Meclisi denilen içinde Hz. Ali'nin de bulunduğu bir meclise uğramasını ve o mecliste yaşananlardan bahseder. Alevi Bektaşî inancında ilk olma niteliğini taşıyan Cem yani birlik olma kavramı ve Kırklar Meclisi'nin ilk Cem ibadeti olduğuna inanılır. Tevhid'in ardından "**Mihraçlama**" hizmeti yapılır.

Zakir bir gülbang okuyarak "Semah" hizmetine geçer. Sazından ve sözünden dökülenler:

Kalkıp arzulayıp Cem'e gelenler
Bilir misin Cem cümleden uludur
Kov ile kıyberi diline alanlar
Bizim gibi günahkârdır delidir

Cem'e gelmek murat almak nihayet
On iki erkânda okunur ayet dost ayet
Evliya cemidir pak otur gayet
Gelecek mümin bu dergâhta ölüdür

Evliya Cemidir saf tut pak otur
Hemen gayret eyle bir gövher getir
Durma Muhammed'e salavat getir
Kılavuzun şahı Merdan Alidir

Güvendeler tevhid okur ne rakip
Ol demde okunur dahi-i rakip
Bana inanmazsan işte menakip
Okuyup yazan evliyanın dilidir

Bir bacı meydanda çarı çalarken
Gımıldaşman sakka suyu dönerken
Dedem başta hayır gülbenk çekerken
Uyuyup lakırtı eden şeytan kuludur

Mümin Müslüm diz üstüne gelince
Okunan duvazlar tamam olunca
Hakk'ı seven ayağa kalksın diyince
O da erenlerin güzel halidir

Dönülen bu semah esnasında dikkat çeken en önemli konulardan biri semah dönen kadınların hareketlerindeki “Turna” kuşunu simgeleyen figürlerdir. Turna kuşu, Alevi Bektaşî kültürü için önemli bir ritüeldir. Turna kuşu için bazı kesimler Hz. Ali'nin avazı olarak nitelendirirken, bazı kesimler Turna kuşunun sadakatin ve refahın simgesi olduğuna inanır. Turna kuşu tek eşli bir kuştur. “Semah” hizmeti yapılır ve ardından “**Sakka Suyu**” hizmetine geçilir.

“Sakka Suyu” hizmeti Rehber eşliğinde yapılır. “Sakka Suyu” hizmetinin genel olarak anlamı Hz. Hüseyin'in Kербela'da susuz bırakılması sebebiyle yapılır. Cem'de bulunan herkese Sakka Suyu dağıtılır. Herkes o sudan içer ve içerken de Hz. Hüseyin'i

anar, Yezid'e lanet eder. Zakir, Sakka hizmeti esnasında ağıt niteliğinde Kerbela Olayı'nı şu mersiyeyle anar:

Hüseyin'im yatar bir ulu çınar
Vah Hüseyin'im, Şah Hüseyin'im elveda
Yüzüne gözler sinekler konar
Vah Hüseyin'im, Şah Hüseyin'im elveda

Kerbela Çölünde koçlar meliyor
Canların feryadı ciğerler dağlıyor
Alkanlar ılgıt ılgıt geliyor
Vah Hüseyin'im, Şah Hüseyin'im elveda

Hüseyin dedikçe ciğerim yanar
Düştüğü yerlerde gökler nur ile dolar
Usuldan usuldan yaralar kanar
Vah Hüseyin'im, Şah Hüseyin'im elveda

Yezid de saçımdan tutar asmaya
Mecalim kalmadı gayrı susmaya
Yemin ettim kırk münafık kesmeye
Vah Hüseyin'im, Şah Hüseyin'im elveda

Ali'm durmuş gökyüzünden bakıyor
Gözlerinden kanlı yaşlar akıyor
Melekler başına güller takıyor
Vah Hüseyin'im, Şah Hüseyin'im elveda

Masumlar yola bakar ağlaşır
Canlar yüreğimi yakar ağlaşır
Melekler de kanlı yaş döker ağlaşır
Vah Hüseyin'im, Şah Hüseyin'im elveda

Balık tutmuş da özü kalmadı
Tükendi dilimde sözü kalmadı
Şah'ım kan içinde yazı kalmadı
Vah Hüseyin'im, Şah Hüseyin'im elveda

Rehber Sakka Suyu hizmetinin sonunda dağıttığı sudan kalanı Cem'e katılan herkese avuç içine doldurarak serper ve serperken şu sözleri söyler:

-Gözüm yaşlı sebil Ya Hüseyin! Şefa'at eyle katresi düşene. Sen yardım eyle Allah Allah diye ırışana Ya Hüseyin.

Der ve ardından Rehber şu sözleriyle devam eder:

-Bismişah Allah Allah.

Ya Ali mahu muharremdir
Bugün yine gam üstüne gamdır
Didemizden akan demdir
Lanet Yezid'e Şam'ı Şumdur
Ah Hüseyin vah Hüseyin
Ela gözlü Şah Hüseyin

Hatice-i Fatuma derdi
Onlar makamına erdi
Hasanla Hüseyin'i kurban verdi
Yezid'e günde yüz bin kere lanet derdi
Ah Hüseyin vah Hüseyin
Ela gözlü Şah Hüseyin

Hasanla Hüseyin'in yarası
Derdimize derman veresi
İşte şimdi burda sırası
Lanet Yezid'in töresi
Ah Hüseyin vah Hüseyin
Ela gözlü Şah Hüseyin

İmam Zeynel zindanda oturur
Gül Cemalin nura batırır
Eba Müslim'e hiccet getirir
Yezid'e yüz bin kere lanet getirir
Ah Hüseyin vah Hüseyin
Ela gözlü Şah Hüseyin
Muhammed'dir İmam Bakır
Budur evvel budur ahir
Üstadından böyle duydu fakir
Yezid'e günde yüz bin kere lanet okur
Ah Hüseyin vah Hüseyin
Ela gözlü Şah Hüseyin

İmam Cafer'dir Şahlar Şahı
Cümle evliyanın Şemsi Mah'ı
Ahirete kalmaz mazlumların ahı
Yezid'e lanet okumak oldu sahi
Ah Hüseyin vah Hüseyin
Ela gözlü Şah Hüseyin

Bağdattadır İmam Musa
Dertli Sinem döndü köze
Ya Hüseyin şefaate eyle cümlemize
Yezid'in yüzüne lanet yağdı keza
Ah Hüseyin vah Hüseyin
Ela gözlü Şah Hüseyin

İmam Rıza ağı yuttu
Şah'ım horasana gitti
Atasının emrini tuttu
Yezid'e yüz bin kere lanet etti
Ah Hüseyin vah Hüseyin
Ela gözlü Şah Hüseyin

İmam Taki'dir Şah-ı Merdan
Onları sevenler oldular kurban
Biz böyle duyduk Mürşitten Pirden
Yezid'e lanet okuruz her an her dem
Ah Hüseyin vah Hüseyin
Ela gözlü Şah Hüseyin

Hü Ali Naki'ye edelim niyaz
Yazıcı derdimizi böyle yaz
Onların nurundan değil mi yüz göz
Yezid'e günde yüz bin kere lanet az
Ah Hüseyin vah Hüseyin
Ela gözlü Şah Hüseyin

Askeri Zülfikar'ını bilen
Atasından himmet dile
Bir gün haricilere kılıç çalan
Yezid'e yüz bin kere lanet dilen
Ah Hüseyin vah Hüseyin
Ela gözlü Şah Hüseyin

Sene bin iki yüz altmış yedi
Benim kelimim böyle dedi
Mehdi Dedem Yezid'e lanet eyledi
Yezid'e günde yüz bin kere lanet dedi
Ah Hüseyin vah Hüseyin
Ela gözlü Şah Hüseyin

Hü aşk olsun içene
Rahmet göçene
Rahmet mümine
Lanet Yezid'e
Sadık'ı sak Selman'ı pak
Ahmed-i Muhtar

Haydar-i Kerrar
Tekbir verelim canlar
On iki imamlar aşkına
Ah Hüseyin vah Hüseyin
Ela gözlü Şah Hüseyin

Sakka Suyu hizmeti bittikten sonra Dede Cem'in yapıldığı süre zarfını belirterek "Bu süre zarfında birbirinden incinen varsa bir olsun buraya gelsin, yoksa Allah Eyvallah." der ve cemaatten "Allah Eyvallah!" sesleri yükselir. Üç kere "Birbirinize karşı hakkınızı helal eder misiniz?" diyerek üç kere de helallik alır. Akabinde Cem'de bulunan herkes sağındaki ve solundakiyle tokalaşır, selamlaşır. Sıra "**Lokma**" hizmetine gelir. Lokma Duası edildikten sonra ağız tatlılığı için hazırlanmış lokma niyetindeki yiyecekler Cem'de herkese dağıtılır. Son olarak Turnalar Semah'ı Zakir tarafından çalınır ve Semah dönenler tarafından icra edilir.

Sökülün durnalar İlkbahar geldi
Kalkın havalanın uçun durnalar
Ayrılık fırkatı bağrımı deldi
Yarin yaylasına konun durnalar

Durnam nerden kalktın âlemin mi var
Yoksa elde divit kalemin mi var
Bana nazlı yardım selamın var
Eğlen de bir haber verin durnalar

Durnam gelin geçin pervazlar eyleyin
Alinin sesine ser avaz eyleyin
Battal-I Gazi'ye bir niyaz eyleyin
Fakir buyruğunu tutun durnalar

Seydi suyu derler ayağın gezin
Çıkın başucuna çırpının yüzün
Eskişehir derler bazarın gezin
Alın satın pazar eylen durnalar

Kemaliyem Niyaz bizim pirimiz

Tarikatta açılır gonca gülümüz

Ben fakiri bırakmayın yalnız

Alın aranızda uçun durnalar

Dede son olarak “Allah Allah! Allah Allah! Teslim Tecelli Hakk katında kabul olsun. Yapılan hizmetler İmam Hüseyin Dergâhına, Pir Ahmet Efendi Dergâhına yazılsın, Gerçekler Demine hü, Mümin’e Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali. Dara çekilen didar görsün erenler sefaya varsın. Gidenin yolu olsun kalanın evi olsun. Cem’imiz bitmiştir.” Der ve Cem biter.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma ile ilgili yapılan alan yazın taramaları, alan betimlemeleri ve yapılan görüşmeler ışığında şu temel sonuçlar elde edilmiştir:

Alevi-Bektaşî inancı içerisinde, “yol bir sürekin bin bir” düşüncesi ışığında gerçekleşen ve bu inancı ibadet olarak yerine getirme bağlamında önemli bir işlevi olan Cem Ritüelleri; geçmişten günümüze farklı farklı yörelerde kısmen değişiklikler gösterse de asıl amacın her zaman Allah’a ve evrende yarattıklarına ulaşmak olduğunu ifade eden köklü bir yapıdır. Alevi-Bektaşî inancında; Allah’a olan sevgi, saygı, inanış, tabiata, doğaya olan saygı ve buna bağlı olarak insan, hayvan, bitki vb. evrende bulunan her canlı yaratının ruhundan bir zerre taşıdığı için bir kutsallık arz etmektedir. Bu sebeptendir ki Cem ibadeti yapılırken ve hizmetleri görülürken Dedeler sürekli Cem sırasında hazırda bulunan inanç mensuplarına “canlar” diye seslenir. Cem İbadeti sırasında, Alevi-Bektaşî inancına mensup topluluklar ele alındığında, uygulanan hizmetler ve müzik pratikleri, alan çalışmasının yapıldığı bu yörede ve civar illerde aynı olduğunu belirten Dedeler, farklı yörelerde ise işleyişin hemen hemen aynı, sadece müzik pratiklerinde farklılık olabileceğini dile getirmişlerdir. Eskişehir İli Odunpazarı İlçesi Yörükçürka Yöre alan kapsamı sebebiyle Cem’deki Dedeler’den alınan bilgi ışığında ve yapılan araştırma çalışması sonucu, Cem başlığı bağlamında on iki hizmetin mevcut diğer Cem ibadetleri ve ritüelleri ile aynı olduğu gözlemlenmiştir. Yine aynı alan araştırması yapılan yöre kapsamında elde edinilen bilgiler ve Dedeler’den alınan bilgiler ışığında Seyid Battal Gazi Ocağı, Koçu Baba Ocağı ve Pir Ahmet Ocağı taliplerinin Semah’ı ve hizmetleri çok büyük benzerlikler göstermektedir. Günümüz Anadolu Coğrafyası’nda Alevi-Bektaşî inancına mensup toplulukların, hemen hemen her bölgede yaşadığı ve yıllardır kendi inançlarına ve kendi ibadetlerine sahip çıktığı, aynı zamanda da kuşaktan kuşağa bu kültürü aktarma çabasında oldukları yapılan literatür taramaları sonucunda tespit edilmiş olup, alan araştırması yapılan bölge için de kendi kültürlerine sahip çıktıkları, hem yazılı kaynaklardan hem de Dedelik hizmetlerini sürdüren kaynak kişilerden edinilen bilgiler arasında yer almaktadır. Bu çalışma yörede yapılan ilk çalışma olması ve eğitim niteliğinde bir Cem olması sebebiyle, Cem İbadeti’ne katılan Dede sayısının normalden fazla olmasına rağmen uygulama sırasında görüş ayrılıklarına düşülmemiş, tam aksine yörenin talip ağırlıklı ocağı olan Pir Ahmet Ocağı (Yörenin bağlı olduğu ocak) Dede’sine uyum sağlanmıştır. Alevi-Bektaşî Cem İbadeti esnasında uygulanan on iki hizmetin tamamı sırasıyla yerine getirilmiştir. Genel bağlamda Alevi-Bektaşî inancına mensup

toplulukların yapmış olduğu Cem ibadetleri ele alındığında bu on iki hizmet her yerde aynıdır. Sadece Cem türüne göre eklenen ya da çıkacak olan belli başlı hizmetler vardır. Hizmetler diğler Dedeler ile yapılan görüşmelerde, bölge ve yakın bölgelerde uygulamaların çok yakın olduğu belirtilmiş, “Yol bir süre bin bir” düşüncesinin Anadolu Alevileri’nde bir yaşam biçimi olduğu dile getirilmiştir. Semah hizmeti sırasında dikkat çeken ve Dedeler için hazırlanmış görüşme formları içerisinde yer alan turna kuşu ve turna figürleri Alevi-Bektaşî inancına mensup topluluklarda büyük bir önem arz etmektedir. Dedeler bu konu ile ilgili, “turna kuşunun yaşam tarzı bizim için önemlidir. Turna tek eşliliğı ile bilinen, uçma şekli, kanat hareketleri ve diğler kuşlara nazaran eşlerini kaybettiğinde başka eş aramaması bizi yansıtır. Ve aynı zamanda bu kuş için geçmişten günümüze Hz. Ali’nin avazı derler biz böyle biliriz” demişlerdir. Genel bağlamda semah hizmeti için müzik pratikleri içerisinde “turna semahı, turnalar semahı, turna gibi dön ” adında semahlar da mevcuttur. Yapılan bu alan araştırması, Eskişehir İli Odunpazarı İlçesi Yörökkırka Köyü/Mahallesi’nde Yörökkırka Cemevi’nde uygulanan Pir Ahmet Ocağı taliplerince gerçekleştirilmiş Cem İbadeti’ni kapsamaktadır.

Araştırma konusuyla ilgili alanda çalışma yapacak araştırmacılara; Eskişehir Merkez’e bağlı Cemevlerinin tamamının taranarak ritüelleri ve müzik pratiklerini, müzik sosyolojisi bağlamında ilişki arayıcı yaklaşımla ortaya koymaları araştırmanın tamamlayıcı olması bağlamında önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akarpınar, R. Bahar ve Mustafa Arslan (2017). *Tekke-Tasavvuf Edebiyatı*, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı (14. Baskı). (Eds: M.Öcal. Oğuz) Ankara: Grafiker Yayınları.
- Akdeniz, S. (2011). *Alevi Müzik Uyanışı Bağlamında İzmir Yamanlar Alevi Göçmenlerinin Müzik Pratikleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Akın, B. (2017). Alevilikte “Ocak”: Kavramsal Çerçeveye ve Tarihî Arka Plana Yeni Bir Bakış. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 17(2), 239-264.
- Algül, R. (1996). *Aleviliğin Sosyal Mücadeledeki Yeri*. (1.Baskı) İstanbul: Pencere Yayınları.
- Birdoğan N. (1998), Anadolu Aleviliğinde Çevre Sevgisi, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 6.
- Bulut Kadir, Kişisel Görüşme, Tunceli Hacı Bektaş-ı Veli Kültürünü Yayma ve Yardımlaşma Derneği (Cemevi) Piri, Alevi Dedesi.29.03.2015.
- Dedekargınoğlu, H. (2011), Alevilikteki Tanım ve Terimler” *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 60, 379-394.
- Şahin, E. (2019). *Çorum Yöresi Alevi Bektaşî Cem Ritiüelleri Ve Müzik Pratikleri*, (Basılmış Yüksek Lisans Tezi), On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Ersal, M. (2012). “Çubuk Havzası Alevi Ocakları Bağlamında Alevi-İnanç Dede Ocaklarının Teşkilatlanması Üzerine Bir Değerlendirme.” (II. Uluslararası Tarihten Bugüne Alevilik Sempozyumu 23-24 Ekim 2010, Ankara), Bildiriler s. 178-192. İstanbul: Horasan Yayınları
- Günay, E. (2011). *Müzik Sosyolojisi-Sosyolojiden Müzik Kültürüne Bir Bakış*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- https://turkoloji.cu.edu.tr/ALK%20EDEBIYATI/mehmet_yardimci_asiklarin_dilinde_pir_mursit_rehber_kavramlari.pdf (Erişim Tarihi: 07.03.2025)
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, İstanbul: Nobel Yayınları.
- Öz, B. (1997). *Bektaşilik Nedir?* İstanbul: Der Yayınları.
- Öz, B. (2008). *Alevilik Nedir?* (5. Basım). İstanbul: Der Yayınları
- Özdemir, E. (2020). “Âşıklık Geleneği, Âşık Müziği ve Alevilik.” *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 194-215.
- Özdemir, U. (2016). *Kimlik, Ritüel, Müzik İcrası*. (1. Basım). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Taşkın, A. (2019). *Kalemle Resmedilen Alevilik*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Eskişehir Valiliği/ Şehrimizin Tarihçesi, <http://www.eskisehir.gov.tr/tarihce> (Erişim Tarihi: 18.03.2025)
- Uçan, A. (1994). *Müzik eğitimi temel kavramlar-ilkeler-yaklaşımlar*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Uzun, M. Oner ve Emrah Şahin (2021). “Kültürel Kimlik Bağlamında Çorum Yöresi Cem Ritüelleri ve Müzik Pratikleri: Abdal Musa Birlik Cemi Örneği” *Müzik Kimlik II*, Ankara: Gece Kitaplığı
- Yalçın, N. ve Behnoud, Y. (2016). “Müziğin Kutsallığı Bağlamında Ehl-i Hak Cem Makamlarının Müziksel ve Ritüel Analizi.” *Journal of Alevism-Bektashism Studies*, (13), 132-202.
- Yaman, A. (2006). *Kızılbaş Alevi Ocakları*. (1. Basım). Ankara: Elips Kitap.
- Yaman, M. (2011). *Alevilik İnanç-Edep-Erkan*, İstanbul: Demos Yayınları.
- Yaman, M. (1994). *Alevilik, İnanç-Edeb-Erkan*, (4. Baskı), İstanbul: Ufuk Yayıncılık.
- Yardımcı, M. (2012) Aşıkların dilinde pir mürşit rehber kavramları. Yedi İklim Anadolu’dan Halk Bilim Yazıları s. 300 – 309

Yıldırım, A. Şimşek H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (5. Baskı),
Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EKLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Ek 1: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği (Sf.1).	47
Ek 2: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği (Sf.2).	48
Ek 3: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği (Sf.3).	49
Ek 4: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Duvaz Örneği.....	50
Ek 5: Yörökkırka Cem İbadeti sırasında icra edilen Nefes örneği (Sf.1).	51
Ek 6: Yörökkırka Cem İbadeti sırasında icra edilen Nefes örneği (Sf.2).	52
Ek 7: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Duvaz Örneği.....	53
Ek 8: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği (Sf.1).	54
Ek 9: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği (Sf.2).	55
Ek 10: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği (Sf.1).	56
Ek 11: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği (Sf.2).	57
Ek 13: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği (Sf.2).	59
Ek 14: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Semah Örneği.	60
Ek 15: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Mersiye Örneği.	61
Ek 16: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği.....	62
Ek 17: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Duvaz Örneği.....	63
Ek 18: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Tevhid Örneği	64
Ek 19: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Semah Örneği (Sf.1).....	65
Ek 20: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Semah Örneği (Sf.2).	66
Ek 21: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği.....	67
Ek 22: Yörökkırka Cem İbadeti sırasında Nefes İcrası (15.02.2025).....	68
Ek 23: Yörökkırka Cem İbadeti Başlamadan Önce (15.02.2025).....	68
Ek 24: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında Duvaz İcrası (15.02.2025).....	69
Ek 25: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında Semah Hazırlığı (15.02.2025).....	69
Ek 26: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında Semah (15.02.2025).....	70
Ek 27: Yörökkırka Cem İbadeti sırasında Dedeler Selam Verirken (15.02.2025)	70
Ek 28: Yörökkırka Cem İbadeti Sonrasında Cem’i Yürüten Dede’ler İle Yapılan Görüşme Metinleri	71
Ek 29: Yörökkırka Cem İbadeti sonrasında Cem’i yürüten Dede’ler İle Yapılan Görüşme	73
Ek 30: Yörökkırka Cem İbadeti Sonrasında Cem’de Bulunan Rehber İle Yapılan Görüşme	75
Ek 31: Yörökkırka Cem İbadeti Sonrasında Cem’de Bulunan Zakir İle Yapılan Görüşme	78

Ek 1: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği (Sf.1).

Kaynak Kişi:
Ahmet Karakan

Kayıt Tarihi:
15.02.2025

Kayıt Eden:
Sezen AKYÜZ

Biz Muhammed Ali Diyenlerdeniz (Nefes)

Kayıt Yeri: Eskişehir

SO FU MEZ HE Mi

NE DEN SO RA R SI N

BIZ MU HAM ME D HEM A LI YI

SE VEN LER DE NI Z

Ek 2: Yörük kırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği (Sf.2).

2 Biz Muhammed Ali Diyenlerdeniz
(Nefes)

19 GÖ ZE GİZ Lİ OL MA Z

21 SEN NE A RA R Sİ N

23 BİZ MU HAM ME D A Lİ A Lİ

25 Dİ YEN LER DE Nİ Z

27 BİZ MU HAM ME D

29 A Lİ A Lİ

30 Dİ YEN LER DE

31 Nİ Z

Ek 3: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği (Sf.3).

Biz Muhammed Ali Diyenlerdeniz
(Nefes)

3

Enimize biz kırmızı giyeriz
Halimizce biz de mana duyarız
Mezhebimiz Caferiye uyarız
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz

Biz tüccar değiliz alıp satmayız
Erenler yoluna hile katmayız
Gönlümüz geniştir biz kin tutmayız
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz

Muhammed Alidir kırkların başı
Onu sevmeyenin nice olur naaşı
Atalım Yezid'e laneti taşı
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz

Pir Sultan'ın söyler fanidir fani
Eveli Muhammeddir ahiri Ali
Onlardan öğrendik erkanı yolu
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz

Ek 4: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Duvaz Örneği.

Kaynak Kişi:
Ahmet Karakan

Kayıt Tarihi:
15.02.2025

Kayıt Eden:
Sezen AKYÜZ

Dostum Muhammeddir (Duvaz)

Kayıt Yeri: Eskişehir

2 4

3

6

8

10

12

DOS TUM MU HAB BET TIR HAK HA BI BUL LA H

SÖY LER SEN MU HAM MED A LI DEN SÖY LE

CI HA NA GEL DI LER SIR RI SI RUL LA H

SÖY LER SEN MU HAM MED A LI DEN SÖY LE

Hasan Muhammeddir Hüseyin Ali
Şah İmam Zeynal'a demişiz Veli
Muhammed bakiri sevdik ezeli
Muhammed bakiri sevdik ezeli

Musai kazımdan kuruldu erkan
Şah İmam Rızadır piri horasan
Taki ile Naki mühmüne iman
Taki ile Naki mühmüne iman

Evliya mebiya onlara aşık
Verdiler ikrarı oldular tanık
Hak mezhebi İmam Cafere sadık
Hak mezhebi İmam Cafere sadık

Hasan ül askeri severi adem
Muhammed mehdidir sahibül kerem
Genç Abdalım zikret dilinde her dem
Söylersen Muhammed Aliden söyle

Ek 5: Yörökkırka Cem İbadeti sırasında icra edilen Nefes örneği (Sf.1).

Kaynak Kişi:
Ersen Dürđel

Kayıt Tarihi:
15.02.2025

Kayıt Eden:
Sezen AKYÜZ

Fırsat Elde İken Bir Amel Kazan (Nefes)

Kayıt Yeri: Eskişehir

4

7

10

13

16

19

22

Fır sat el de i ke ____ n

bir a mel ka ____ za ____ n Gül ce ma lin ____

Bir gü ____ n sol sa ge re ki ____

____ r ____ zev ki ne al da nı ____ p

tat ma dün ya ____ ya ____ Dün ya ma lı ____

Ek 6: Yörökkırka Cem İbadeti sırasında icra edilen Nefes örneği (Sf.2).

2 Fırsat Elde İken Bir Amel Kazan
(Nefes)

25

bur da kal sa ge re ki

28

r

Cahil bildiğinden hiç geri kalmaz
Bin nasihat etsem bir pula almaz
Kişinin ettiği yanına kalmaz
Herkes ettiğini bulsa gerektir

Yarın hakkın divanına varılır
Rüzü mahşer günü sual sorulur
Günahımı tartarlar mizan kurulur
Onda haklı hakkın olsa gerektir

Bana böyle geldi mevladan
Dil tutulur elden verilmez cevap
Kimine lütfolur kimine azap
Cennet tamu orda olsa gerektir

Genç Abdal'ım hakka yanık olana
İtikatı bütün sadık olana
Hakikatta hakka aşık olana
Divanda şefaât olsa gerektir

Ek 7: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Duvaz Örneği.

Kaynak Kişi:
Ersen Dürđel

Kayıt Tarihi:
15.02.2025

Kayıt Eden:
Sezen AKYÜZ

Gönöl Ne Korkarsın (Duvaz)

Kayıt Yeri: Eskişehir

Gö nöl ne ko r kar sın köp rü ni za m
ba sın da . or da Hakk Mu
ham med A li m var be ni m
Ha san la Hü sey nin ya sı
nı tut tum . zin dan lar Be k
çi si Zey ne li m var be ni m

Vardım İmam Baki'ye kul oldum
Caferi Sadığın ilminden aldım
Rahmet deryasında imanı buldum
Küfnü iman eden Veli'm var benim

Musa Kazım Rıza
Taki Naki Askeri
Askeri Mehdi'ye vermiştim şerri
On İki İmam Hüseyin'in ezberi
Bunları zikreden dilim var benim

Ek 8: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği (Sf.1).

Kaynak Kişi:
Ersen Dürđel

Kayıt Tarihi:
15.02.2025

Kayıt Eden:
Sezen AKYÜZ

Karşıda Görünen Yayla (Nefes)

Kayıt Yeri: Eskişehir

4

7

10

13

16

19

22

Kar sı da gö rü nen hay dar ne gü zel yay

la _____ bir dem sü re me dim val lah

gi de rim böy le _____ ala _____ göz lü

pi rim pi rim sen him met ey le . . .

ben de bu yay la dan hey dost sa ha gi de

Ek 9: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği (Sf.2).

Alınmış abdestim hey dost aldırırlarsa
Kılınmış namazım hey dost kıldırırlarsa
Sizde şah diyeni hey dost öldürürlerse
Ben de bu yayladan hey dost şaha giderim
Sizde şah diyeni hey dost öldürürlerse
Ben de bu yayladan hey dost şaha giderim

Pir Sultan Abdal'ım hey dost dünya durulmaz
Gitti giden ömür, ömür geri dönülmez
Gözlerimde şah yolundan ayrılmaz
Ben de bu yayladan hey dost şaha giderim
Gözlerimde şah yolundan ayrılmaz
Ben de bu yayladan hey dost şaha giderim

Ek 10: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği (Sf.1).

Kaynak Kişi:
Ersen Dürgeç

Kayıt Tarihi:
15.02.2025

Kayıt Eden:
Sezen AKYÜZ

Kur'an yazılırken arşı rahmanda (Nefes)

Kayıt Yeri: Eskişehir

4 Kur an ya _____ zı

7 lır ke _____ n ar sı ra _____ h man da _____

10 ar sı ra _____ h man da _____ kud ret ka ti _____

13 bi _____ ni _____ n e lin de _____ y di _____ m

16 e lin de _____ y di _____ m kan dil a sı _____

19 lır ken _____ da _____ Bül bül i dim gon ca gü _____ lü _____

22 der le di _____ m e fen _____ dim _____

Ek 11: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği (Sf.2).

2 Kur'an yazılırken arşı rahmanda
(Nefes)

25

Ezel Cebrail'in ilk kalamında
Hey dost kalamında
Muhammed Ali'nin sır kalamında
Kırkların derneği aşk aleminde
Nihan söylerken dilinde idim efendim

Erenler toprağa bastı kademi
Topraktan halk olup sürdüler beni
Balçıktan yarattı mevlam Adem'i
Ol zaman atamın belinde idim
efendim

Yunus nebi deryaya daldığı zaman
Balığın karnında kaldığı zaman
Ali'm zülfikarını çaldığı zaman
Hayber kalesinde kolunda idim
efendim

Seyraniyem buldum aşkın arısın
Kadri bilmeyene vermem yarısın
Bir kuşa seksen bin şehir darısı
Rızık verilirken yanında idim
efendim

Ek 12: Yörük kırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği (Sf.1).

Kaynak Kişi:
Ahmet Karakan

Kayıt Eden:
Sezen AKYÜZ

Kayıt Tarihi:
15.02.2025

Kayıt Yeri: Eskişehir

**Şu Meydanın Erkanına Giremezsen
Gelme Gayrı
(Nefes)**

The musical score is written on a single staff in 3/8 time, with a key signature of one flat (B-flat). The melody is composed of eighth and quarter notes, with some measures containing beamed sixteenth notes. The lyrics are written below the staff, aligned with the notes. The score is divided into measures by bar lines, with measure numbers 3, 5, 7, 9, 11, 13, and 15 indicated at the beginning of their respective lines.

SU MEY DA NIN ER KA NI NA _____

GI RE MEZ SE _____ N GEL ME _____ GAY RI _____

DOST

HAK SÖ ZÜ NÜ _____ KU LA _____ GI _____ NA

KO YA _____ MAZ _____ SAN GEL ME _____ GAY RI

Ek 13: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği (Sf.2).

Art niyeti hususundan
Fayda gelmez sana bundan
Bu gafletin uykusundan
Uyanmazsan gelme gayrı

Bunu kırklar cemi farzet
Erenlerden eyle izzet
Sen bu muhabbetten lezzet
Alamazsan gelme gayrı

Gerçek yolu Kur'an haydi
Sevgimize oldu merdan
Birden onikiye kadar
Sayamazsan gelme gayrı

Aşık Kemal der ilmine
Hiç güvenme kimliğine
Bu meydanda benliğine
Koyamazsan gelme gayrı

Ek 14: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Semah Örneği.

Kaynak Kişi:
Ersen Dürge

Kayıt Tarihi:
15.02.2025

Kayıt Eden:
Sezen AKYÜZ

Kayıt Yeri: Eskişehir

ANA BACI SEMAHI

Kal kı p ar zu la yı p ce me ge le n le r

5 bi li r mi sin cem cüm le den u lu dur u lu

9 dur Kov i le gı y be ti

13 di le a la n la r bi zi m gi bi gü nah

17 kar dır de li dir de li dir

Cem'e gelmek murat almak nihayet
On iki erkanda okunur ayet dost ayet
Evliya cemidir pak otur gayet
Gelecek mümin bu dergahta ölüdür

Evliya Cemidir saf tut pak otur
Hemen gayret eyle bir gövher getir
Durma Muhammed'e salavat getir
Kılavuzun şahı Merdan Alidir

Güvendeler tevhid okur ne rakip
Ol demde okunur dahi-i rakip
Bana inanmazsan işte menakip
Okuyup yazan evliyanın dilidir

Ek 15: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Mersiye Örneği.

Kaynak Kişi:
Ahmet Karakan

Kayıt Tarihi:
15.02.2025

Kayıt Eden:
Sezen AKYÜZ

HASAN HÜSEYİN'İN KANLI GÖMLEĞİ (Mersiye)

Kayıt Yeri:
Eskişehir

Ha san Hü se yi ni n kan lı gö m le ğin

Dür müşde ağ lı yo r Fa t ma A na

Göz le rin de na ka n kan lı yaş la rı

Sil miş de a ğ lı yo r Fat ma A na

Göz le rin de na ka n kan lı yaş la rı

Sil miş de ağ lı yo r Fat ma A na

Kanlı Yezid ona vermedi aman
Bağrını döverecek gezer her zaman
Kerbela üstünde kara bir duman
Görmüş de ağlıyor Fatıma Ana

Bağrı kan ağlıyor yüreği püryan
Önünde diz çökmüş çark ile devran
Kerbela yavrularını kurban
Vermiş de ağlıyor Fatıma Ana

Başını yaslamış İmam Ali'ye
Soruyor ki yüzün kan ağlıyor niye
Kerbela'dan haber aldın mı diye
Sormuş da ağlıyor Fatıma Ana

Hazreti Allah'tan tutmuş özün
Kanlı yaşlar sarmış iki göztün
Kerbela'dan yana dönmüş yüzün
Durmuş da ağlıyor Fatıma Ana

Ek 16: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği

Kaynak Kişi:
Ahmet Karakan

Kayıt Tarihi:
15.02.2025

Kayıt Eden:
Sezen AKYÜZ

Kayıt Yeri: Eskişehir

KARDAŞ BİZİ BAŞKA YERDE ARAMA (Nefes)

5
9
13
17
21
25
29

Kar da ş bi zi baş ka yer de a ra ma

E ren ler Ce min de he y dost

ye ri miz va r dı r

Bo şu bo şu na ke n di ni yo r ma

Ha cı Bek ta ş gi bi he y dost pi ri miz va r dı r

şahı mı z var dır

Ek 17: Yörük kırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Duvaz Örneği

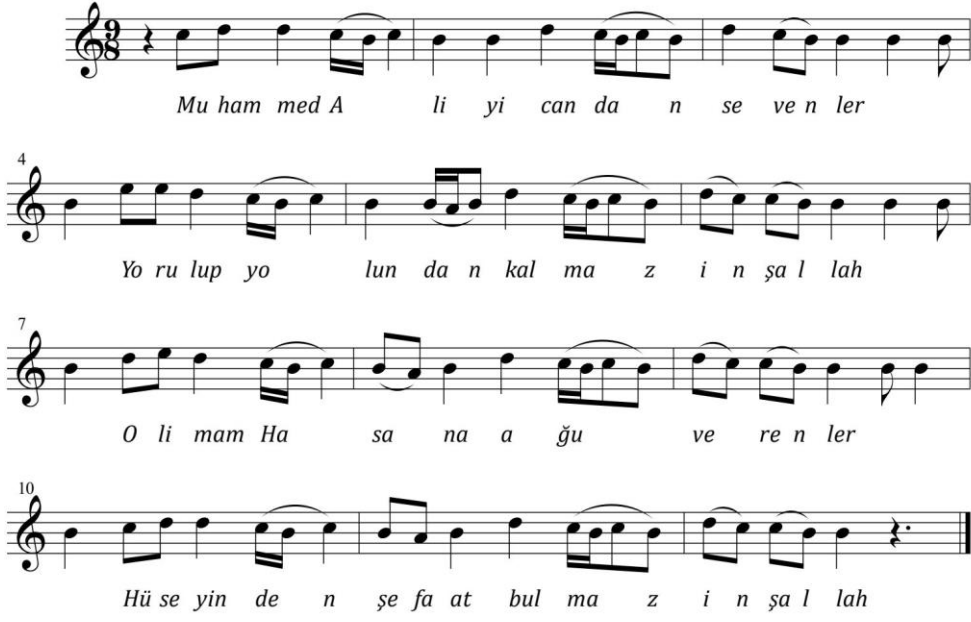
Kaynak Kişi:
Ahmet Karakan

Kayıt Tarihi:
15.02.2025

Kayıt Eden:
Sezen AKYÜZ

Kayıt Yeri: Eskişehir

MUHAMMED ALİ'Yİ CANDAN SEVENLER

Mu ham med A li yi can da n se ve n ler

4
Yo ru lup yo lun da n kal ma z i n şa l lah

7
O li mam Ha sa na a ğu ve re n ler

10
Hü se yin de n şe fa at bul ma z i n şa l lah

Ek 18: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Tevhid Örneği

Kaynak Kişi:
Ersen Dürđel

Kayıt Tarihi:
15.02.2025

Kayıt Eden:
Sezen AKYÜZ

Kayıt Yeri: Eskişehir

OL BENİM ŞAHIMI

5
9
13
17
21
25

O l beni m şa hı mı

gö r me ye ki m gi der gö r me ye kim gi de r

Zev ki le se fa sı sür me ye ki m gi der

sür me ye kim gi de r La i la he il lal lah

la i la he il lal la hu Al la hu hu Al lah

Ek 19: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Semah Örneği (Sf.1)

Kaynak Kişi:
Ersen Dürge

Kayıt Tarihi:
15.02.2025

Kayıt Eden:
Sezen AKYÜZ

SÖKÜLÜN DURNALAR (Semah)

Kayıt Yeri: Eskişehir

Sökü lün tur na la r

ilk ba har gel di

Kal kın ha va la nı n

u çu n dur na la r

Ay rı lık fır ka tı

bağ rı mı del di

Ya rin yay la sı na

ko nu n dur na la r

Ko nu n du r na la r

Ek 20: Yörökkırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Semah Örneği (Sf.2).

Sökölün Durnalar/2

13
dost do st Sö kü lün du r

16
na la r i lk ba ha r gel di Sö kü lün du r

19
na la r i lk ba ha r gel di Kal ka n ha va

22
la mı n u çu n du r na lar Ay rı lık fi r

25
ka tı ba ğ rı mı del di Ya ri n yay la

28
sı na ko nu n du r na lar ya ri n yay la

31
sı na ko nu n du r na lar yö rü yö rü

34
hü A li hü

37
Şah A li mür vet ma ka m cen net

40
Ya Al lah da ya Mu ham met ya A

43
li

Ek 21: Yörük kırka Cem İbadeti Sırasında İcra Edilen Nefes Örneği

Kaynak Kişi:

Ahmet Karakan

Kayıt Tarihi:

15.02.2025

Kayıt Eden:

Sezen AKYÜZ

YOL İÇİNDE YOL ARARSAN (Nefes)

Kayıt Yeri: Eskişehir

Yo lu çin de yo la ra r sa n yol Mu ha m med

A li ni n di r Yet mi ş i ki di l so ra r sa n

dil Mu ham med A li ni n di r be ni m e fe n

dim

Ek 22: Yörük kırka Cem İbadeti sırasında Nefes İcrası (15.02.2025)

Ek 23: Yörük kırka Cem İbadeti Başlamadan Önce (15.02.2025)

Ek 24: Yörük kırka Cem İbadeti Sırasında Duvaz İcrası (15.02.2025)

Ek 25: Yörük kırka Cem İbadeti Sırasında Semah Hazırlığı (15.02.2025)

Ek 26: Yörük kırka Cem İbadeti Sırasında Semah (15.02.2025)

Ek 27: Yörük kırka Cem İbadeti sırasında Dedeler Selam Verirken (15.02.2025)

Ek 28: Yörükkırka Cem İbadeti Sonrasında Cem'i Yürüten Dede'ler İle Yapılan Görüşme Metinleri

1 – Dede

Mesleğiniz nedir?

- Memur emeklisiyim.

Kaç yaşındasınız?

- 79 yaşındayım.

Eğitim durumunuz nedir?

- Ortaokul mezunuyum.

Nerede ikamet etmektesiniz?

- Eskişehir ili Odunpazarı ilçesine ikamet etmekteyim.

Burada yapılan Cem'in adı ne idi?

- Birlik Cemi, biz Koldan Kopan Cem'i de deriz.

Birlik Cemi'nin özel bir anlamı var mı?

- Elbette ki, dargınların ve küskünlerin barışması açısından veya problemlerin olup olmaması açısından çok önemlidir.

Cem'deki hiyerarşi, uygulamaların sırası ve aşama aşama bu uygulamaların hangi işlevleri gördüklerini bize aktarır mısınız?

- Cem'in başında da söylediğim gibi, 12 ritüel vardır. Bunların hepsi Kur'an a tabiidir, Kur'an hükmüdür bunlar. Tabii Kur'an ayetlerini şimdi tek tek yazıp açıklayamayız. Gözcü görevi, Zakir görevi, Mürşit görevi ve Rehber görevi olmazsa olmazdır. Bunlar her Cem'de olması gerekir.

Cem'de hangi eserler seslendiriliyor?

- Bizim bu Cem'de yaptığımız, okunan nefeslerin %80-90'ı Kur'an mealı veya Kur'an yorumlarıdır. Öyle biliriz. Bu 7 Ulu Ozan tarafından bilhassa söylenen nefeslerdir. Kur'an dan alıntıdır. Kur'an ın tevsiri niteliğindedir.

Cem'de seslendirilen eserler kimlere ait? Anonim eserler var mı?

- Az önce söylediğim gibi Genç Abdal, bu yöredeki Sultan Sucaeddin Veli ocağına tabii

olan bir ozandır. Pir Sultan biliyorsunuz Sivas yöresinde aynı zamanda da aynı ismi taşıyan (Pir Sultan Abdal Ocağı) ocağın dedesidir. Şah Hata-i de var. Bunlar bizim Cemlerimizde her zaman okuduğumuz ozanların nefesleridir.

Cem’de yapılan müzikle ilgili bir sıralama var mı? Var ise bu neyi ifade ediyor?

- Cem başlarken aşıkların okuduğu nefesler ve Mersiyeler vardır. Onun haricinde Tevhid Makamında Tevhid vardır. Miraçlama denilen uzun bir Peygamber’imizin Mirac’a çıkışını gelişini anlatan bir Miraçname vardır. Zakirler bunu okurlar. Bunlar olmazsa olmazdır.

Cem’de hangi semahlar dönülüyor?

- Bizim yöremizde düz semah deriz. Kırklar semahı, Turnalar semahı bir de Dedeler semahı deriz. Garipler semahı vardır. Bizde dönülen semahlar bunlardır.

Cem’de uygulanan aşamalar ve seslendirilen eserlerle birlikte dönülen semahlar bu yöredeki Cem’e mi özgü? Başka Cemlerle aynı olanlar var mı?

- Bize özgü değildir. Burada yapılan aşağı yukarı burada bulunan dedelerin bizim bütün cemlerinde hizmetlerinde söylediğimiz semahlardır, nefeslerdir. Sucaeddin Veli, Koçu Baba, Kemal Sultan, Seyid Battal Gazi, Pir Ahmet Efendi ocaklarının döndüğü semahlar ve ibadetler hep aynıdır.

Semah dönerken giyilen kıyafetler neyi temsil eder?

- Bizde farklı bir kıyafet giyilmez. Günlük kıyafetler kullanılır. Öbür türlü folklor’e girer. Bizim semahlarımız folklor değildir. Doğaçlamadır.

Semahlarınızda turna figürü var mıdır?

- Elbette vardır. Mesela semah sırasında el çırpma hareketi vardı ya, o işte turnanın kanat çırpması anlamına geliyor.

Cem ile ilgili sizin de ekleyecekleriniz var mı?

- Bugün yaptığımız Cem güzel bir Eğitim Cem’i oldu. Bizce bu Cem’in çok anlamı var, çünkü sizin bir teziniz aynı zamanda istikbaliniz söz konusu. Bizi de seçtiğiniz için çok sevindik. Teşekkür ediyoruz.

Katkılarınız çok önemliydi bizim için. Asıl biz teşekkür ediyoruz.

Ek 29: Yörükkırka Cem İbadeti sonrasında Cem'i yürüten Dede'ler İle Yapılan Görüşme

2 – Dede

Mesleğiniz nedir?

- Kamu görevlisi emeklisiyim.

Kaç yaşındasınız?

- 53 yaşındayım.

Eğitim durumunuz nedir?

- Yüksekokul, 2. Üniversiteyi okuyorum.

Nerede ikamet etmektesiniz?

- Eskişehir ili Odunpazarı ilçesinde ikamet etmekteyim.

Burada yapılan Cem'in adı ne idi?

- Birlik Cemi de diyebiliriz Koldan Kopan Cemi de diyebiliriz.

Birlik Cemi'nin özel bir anlamı var mı?

- Özel bir anlamı yok. İnsanların bir araya geldiği, dede cem yapalım dediği bir cemdir.

Cem'deki hiyerarşi, uygulamaların sırası ve aşama aşama bu uygulamaların hangi işlevleri gördüklerini bize aktarır mısınız?

- Cem rızalık ile başlar. Rızalık alındıktan sonra süpürge hizmeti yapılır. Süpürge hizmetinden sonra Leğen-İbrik hizmeti yapılır. Ardından seccade serilir. Seccade serildikten sonra Çerağ uyandırılır. Tövbe yapılır. Tevhid ve mihraçlama yapıldı. Semah döndüldü ve semah dönüldükten sonra sakka suyu hizmeti yapıldı. Sakka suyu hizmeti yapıldıktan sonra lokma hizmeti yapıldı. On iki hizmetlerin de duası verildi. Lokma hizmetinden sonra oturan duran dendi ve cem bitti.

Cem'de hangi eserler seslendiriliyor?

- Cem'de bir çok aşığın nefesleri okunur. Bizim yürüttüğümüz cemlerde Yedi Ulu Ozanların nefesleri okunur. Genc Abdal, Pir Sultan ve Şah Hatayi nefesleri okunur.

Cem'de seslendirilen eserler kimlere ait? Anonim eserler var mı?

- Cem’de seslendirilen eserler Yedi Ulu Ozan’a aittir. Bu ozanların ismi sırasıyla Kul Himmet, Pir Sultan Abdal, Fuzuli, Virani, Yemini, Hatayidir.

Cem’de yapılan müzikle ilgili bir sıralama var mı? Var ise bu neyi ifade ediyor?

- Bir sıralama yoktur. Dedenin sohbetine göre Zakir açılan konuyla ilgili nefesler icra eder.

Cem’de hangi semahlar dönülüyor?

- Kırklar Semah’ı vardır. Analar, dede hanımları döner. Şu Yalan Dünyaya Geldim Geleli Semah’ı vardır. Turnalar Semah’ı vardır. Dem Geldi Semah’ı vardır, aynı zamanda bu semaha Dede Semah’ı da denir. Dedeler döner. Bacılar Semah’ı vardır. Dervişler Semah’ı vardır. Kerbela Semah’ı vardır ama çok fazla günümüzde dönülmüyor. Bir de Ali’nin Düldülü Semah’ı vardır.

Cem’de uygulanan aşamalar ve seslendirilen eserlerle birlikte dönülen semahlar bu yöredeki Cem’e mi özgü? Başka Cemlerle aynı olanlar var mı?

- Hayır, sadece bulunduğumuz bölgenin yöresine ait değildir. Bulunduğumuz bölgede iki üç tane ocak vardır. Seyid Battal Gazi Ocağı, Koçu Baba Ocağı ve Pir Ahmet Ocağı taliplerinin semah’ı, hizmetleri ortaktır. Bulunduğumuz bölgede bir ocak yoktur. Bulunan ocakların aşağı yukarı tüm hizmetleri aynıdır.

Semah dönerken giyilen kıyafetler neyi temsil eder?

- Semah dönerken gündelik kıyafetler giyilir. Özel kıyafetler yoktur.

Semahlarınızda turna figürü var mıdır?

- Turna, alevilikte Hazreti Ali’nin avazı olarak temsil alınır. Bunla ilgili bir beyd örneği var. Hazreti Şah’ın avazı turna derler bir kuştadır. Pir Sultan’a ait bir eserdir. Turna, aynı zamanda mutluluğun, huzurun, refahın simgesidir. Tek eşli bir kuştur. Aynı zamanda bir göçebe kuştur bütün diyarları gezer. Türk kültüründe de Turna önemlidir. Turna’nın da kendi etrafında iki eşli olarak dönerek yaptığı figürsel hareketler vardır. Bu da bizim semahımızla çok uygun ve benzer figürlerdir.

Eserler daha önce kayıt altına alınıp nota metinlerine aktarılıp yayınlandı mı?

- Bu konuda bilgim yok.

Cem ile ilgili sizin de ekleyecekleriniz var mı?

- Yaptığımız Cem’de bütün hizmetleri yaptık. On iki hizmet yaptık.

Ek 30: Yörökkırka Cem İbadeti Sonrasında Cem’de Bulunan Rehber İle Yapılan Görüşme

Görüşme 3 – Rehber

Mesleğiniz nedir?

- İşçi emeklisiyim.

Kaç yaşındasınız?

- 56 yaşındayım.

Eğitim durumunuz nedir?

- Ortaokul mezunuyum.

Nerede ikamet etmektesiniz?

- Eskişehir ili Odunpazarı ilçesinde ikamet etmekteyim.

Burada yapılan Cem’in adı ne idi?

- İrşat Cemi, Birlik Cemi ve Eğitim Cemi niteliğindeydi.

Birlik Cemi’nin özel bir anlamı var mı?

- Eğitim amaçlı bir cemdi. Onun dışında özel bir amacı yoktu.

Cem’deki hiyerarşi, uygulamaların sırası ve aşama aşama bu uygulamaların hangi işlevleri gördüklerini bize aktarır mısınız?

- Cem’de dede (mürşit) postta oturandır. Tasavvufta Peygamber Efendimiz’i temsil eder. Rehber ise İmam Ali’yi temsil eder. Dede ile talibin arasında köprü görevi görür. Talibe yardımcı olur. Aynı zamanda dedenin de yardımcısıdır. Rehber aynı zamanda 12 hizmeti de yerine getirebiliyor. 12 hizmet şöyledir;

1. Süpürge Hizmeti
2. Leğen-İbrik Hizmeti (Temsili Abdest Alma)
3. Seccade Hizmeti (Batin’da Namaz Kılma)
4. Çerağ Uyandırma Hizmeti (Nur Suresi 35-36. Ayetlere dayanır.)
5. Cem Birleme Hizmeti
6. Mihraçlama Hizmeti
7. Semah (Kırklar Semahı)
8. Sakka Suyu Hizmeti

9. Tövbe

10. Tevhid

11. Cem Birleme Hizmeti

12. Lokma Hizmeti

Cem’de hangi eserler seslendiriliyor?

- Deyiş, Nefes, Duvaz, Semah, Mihraçlama ve Mersiye seslendiriliyor.

Cem’de seslendirilen eserler kimlere ait? Anonim eserler var mı?

- Eskişehir, Kütahya, Afyon yani İç Anadolu hafif olarak da Ege’yi kapsayan yörelerde genelde Genç Abdal, Şah Hatayi, Pir Sultan Abdal, Kul İmmet’in eserleri vardır. Bunlar türkü havasında değildir. On İki İmamlara, Ehl-i Beyd’e atıf yaparlar. Ona göre yazılmıştır. Genel olarak bunlardan okunur. Duvaz-ı İmamlarağırlıklı olarak Şah Hatayi’nin ve Kul İmmetindir. Duvaz-ı İmam dediğimiz nefes genellikle On İki İmamlar’ın adına atıf yapar. Başında edep erkan denilen her eser duvazdır.

Cem’de yapılan müzikle ilgili bir sıralama var mı? Var ise bu neyi ifade ediyor?

- Bir sıralama yoktur. Aşık, dedeyi takip eder.

Cem’de hangi semahlar dönülüyor?

- Kırklar Semah’ı vardır. Turnalar Semah’ı vardır. Dem Geldi Semah’ı vardır.

Cem’de uygulanan aşamalar ve seslendirilen eserlerle birlikte dönülen semahlar bu yöredeki Cem’e mi özgü? Başka Cemlerle aynı olanlar var mı?

- Hayır, sadece bulunduğumuz bölgeye özgü değildir. Şahsen ben naçizane Süçaaddin Veli, Hüseyin Gazi Ocağı’nın talibiyim. Diğer ocakların cemlerine de katılıyorum gözlemlediğime göre oralarda da aynı duvazlar, aynı nefesler kullanılıyor.

Semah dönerken giyilen kıyafetler neyi temsil eder?

- Bizim bölgemizde ve gördüğümüz cemlerde Semah dönerken özel bir kıyafet giyilmez.

Semahlarınızda turna figürü var mıdır?

- Evet turna figürü vardır. Turna figürü hakk’a ulaşmayı temsil eder. İnançsal bağlamda hakk’a yakınlaşma, coşagelme, kendinden geçme, kırklar semahı dönme bir gösteriden ziyade inançsal anlamda gerçekten yaşamayı temsil eder.

Eserler daha önce kayıt altına alınıp nota metinlerine aktarılıp yayınlandı mı?

- Bu konuyla ilgili bir bilgim yok.

Cem ile ilgili sizin de ekleyecekleriniz var mı?

- Cem ile ilgili söyleyecek başka bir şeyim yok.

Ek 31: Yörökkırka Cem İbadeti Sonrasında Cem’de Bulunan Zakir İle Yapılan Görüşme

4 – Zakir

Mesleğiniz nedir?

- Çiftçiyim.

Kaç yaşındasınız?

- 57 yaşındayım.

Eğitim durumunuz nedir?

- Ortaokul mezunuyum.

Nerede ikamet etmektesiniz?

- Eskişehir ili Odunpazarı ilçesinde ikamet etmekteyim.

Burada yapılan Cem’in adı ne idi?

- Birlik Cemi yaptık. Eğitim niteliğindeydi.

Birlik Cemi’nin özel bir anlamı var mı?

- Özel bir anlamı yoktur.

Cem’deki hiyerarşi, uygulamaların sırası ve aşama aşama bu uygulamaların hangi işlevleri gördüklerini bize aktarır mısınız?

- Sırasıyla cemde Rızalık, Süpürge Hizmeti, Leğen-İbrik Hizmeti, Seccade Hizmeti, Çerağ Uyandırma Hizmeti, Tövbe, Tevhid, Mihraçlama, Semah, Sakka Suyu ve Lokma Hizmeti yapılır.

Cem’de hangi eserler seslendiriliyor?

- Mersiyeler, Nefesler bir de Duvaz-ı İmam’lar seslendirilir.

Cem’de seslendirilen eserler kimlere ait? Anonim eserler var mı?

- Bizde anonim eser yoktur. Genellikle eserler büyük ozanlara aittir. Pir Sultan Abdal, Şah Hatayi, Genç Abdal gibi Yedi Ulu Ozanların eserleri vardır.

Cem’de yapılan müzikle ilgili bir sıralama var mı? Var ise bu neyi ifade ediyor?

- 12 Erkan hizmet denir buna. Sıralama şöyle vardır; duvaz, nefes, mersiye türünden 12 adet eser okuruz. Yoksa belirli bir sıralama yoktur.

Cem’de hangi semahlar dönülüyor?

- Kırklar Semah’ı, Turnalar Semah’ı ve Dedeler Semah’ı dönülür.

Cem’de uygulanan aşamalar ve seslendirilen eserlerle birlikte dönülen semahlar bu yöredeki Cem’e mi özgü? Başka Cemlerle aynı olanlar var mı?

- Bölgesel olarak her yerde bu eserleri kullanıyoruz. Bütün dedeler, bu 12 hizmeti yaparlar. Bütün zakirler Yedi Ulu Ozanlar’a bağlı kalarak nefesler, deyişler seslendirirler. Tabii farklı ozanlar da var. Fakat bizim için asıl olan Yedi Ulu Ozanlardır. Bütün dedeler müzikal olarak bu 12 hizmeti zakirlere söyletmek zorundadırlar.

Semah dönerken giyilen kıyafetler neyi temsil eder?

- Özel bir kıyafet yoktur.

Semahlarınızda turna figürü var mıdır?

- Mutlaka vardır. Bütün cemlerimizde turna figürü içeren semahlar vardır. Turnalar Semah’ı başlıklı semah da vardır.

Eserler daha önce kayıt altına alınıp nota metinlerine aktarılıp yayınlandı mı?

- Bu yörede müzikal anlamda daha önce böyle bir çalışma yapılmadı. Çok eskiden hatırladığım kadarıyla üniversiteden bir hoca gelip sadece sözel görüşme yapıp gitmişti. Müzikal anlamda birşey yapıldığını zannetmiyorum.

Cem ile ilgili sizin de ekleyecekleriniz var mı?

- Ekleyeceğim bir şey yok.